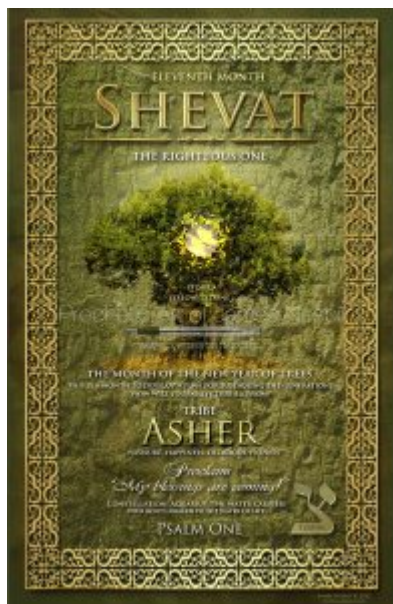


# Luna Șevat și semnificația ei spirituală [ anul5784]



Prima zi a lunii Șevat este după părărea casei lui Șamai „Anul nou al pomilor”. Varianta casei lui Hilel este în ziua a cincisprezecea a lunii, data care a fost acceptată, după cum scrie în Mișna, tractatul Roș Hașana 1:1. Noi am învățat de la înțelepți că prima zi a fiecărei luni, Roș Hodeș, era o zi de sărbătoare, iar prima zi a lunii Șevat era ca o zi de Roș Hașana (anul nou). În ziua aceasta noi ne rugăm pentru fructele pomilor, inclusiv „fructele” omului, adică copii și copii copiilor fiecăruia, ca ei să se ocupe de Tora (învățătură) și de fapte bune și să crească cu „gust bun” și cu „aromă bună”.

Aceasta este perioada reînnoiri naturii. Tot ce se află tănuit în pământ și în pomi, izbucnește afară. Este ca un fel de naștere din nou a pământului. De asemenea, *gheula* גאולה – „eliberarea” (din exil) este o naștere din nou, după cum ne învață și marele profet Ezechiel:

„Și cei care te-au născut (moașele?) nu ți-au tăiat cordonul ombilical, n-ai fost spălată în apă la perfecție, n-ai fost frecată cu sare și n-ai fost înfășată. Ochiul [nimănui] n-a avut milă de tine ca să se îndure și să-ți facă vreunul din aceste lucruri, să se îmbulzească asupra ta și ai fost aruncată pe câmpie din cauza dezgustului sufletului în ziua nașterii tale. Atunci am trecut pe lângă tine și am văzut cum te zbăteau în sângele tău și ți-am zis, să trăiești în sângele tău, ți-am zis, să trăiești în sângele tău (adică, rămâi în viață)” (Ezechiel 16:4-6).

Midrașul Tehilim Raba, psalmul 114, compară eliberarea poporului evreu din robia Egiptului cu eliberarea unui vițel nou născut din pânțelele vacii.

De aceea perioada înfloririi pământului este asemănat cu o eliberare *gheula* a pământului, care scoate de la „acoperit” la „descoperit” roadele lui și el reprezintă și eliberarea Israelului „gheulat Israel”, după cum ne spune poetul în Cântarea Cântărilor: „Căci iată, iarna a trecut, ploaia a încetat și s-a tot dus. Mugurii s-au arătat în țară, vremea privighetorii a sosit și glasul turturelei se aude în țara noastră. Smochinul a dat în pârgă și viile cu aguridă au dat mireasmă. Ridică-te draga mea, frumoasa mea și du-te” (Cântarea Cântărilor 2:11-13).

Înțelepții din Talmud au văzut și ei în felul acesta. Privighetorii sunt cântecele *zemirot* זמירות pe care noi le cântăm Domnului „Cântări mi-au fost legile tale” (Psalmi 119:54). Iar glasul turturelei este Moise în momentul în care el a spus: „Așa a zis Domnul, pe la miezul nopții” (Exod 11:4).

Înțelepții au legat momentul eliberării țării cu momentul eliberării Israelului, spunând în midrașul Bemidbar Raba 3: „Scoate deținuți în bine (Psalmi 68:6). Rabi Akiva a spus, el scoate doar într-o lună bună, nu în luna Tamuz din

pricina arșiței, nu în luna Tevet din pricina răcori, ci în Nisan, care este o lună bună de pornit la drum, în care nu este nici arșiță, nici frig”. Pare că această perioadă este potrivită pentru ieșirea din Egipt nu doar din cauza vremii plăcute, ci și pentru că este un anotimp potrivit din punct de vedere spiritual. Marele înțelept HaGra (Lituania, sec. 18-19) spune când natura se trezește la viață, se trezește și în ceruri un timp bun pentru eliberare.

De aceea noi vedem că în luna Șevat au început cele zece plăgi, fiecare ținând câte o săptămână, în total zece săptămâni, până în ajunul Pesahului.

Fiecare plagă era de „lovire și vindecare” – lovire pentru egipteni și vindecare pentru evrei. Atunci a început eliberarea Israelului.

O altă calitate deosebită a lunii Șevat este că în prima zi a lunii, Moise a început să deslușească Toraua în 70 de limbi, după cum scrie: „Și a fost în al patruzecilea an, în a unsprezecea lună, în prima zi a lunii [când] Moise a vorbit copiilor lui Israel, întocmai cum îi poruncise Domnul pentru ei... Dincolo de Iordan, în țara Moabului, Moise a început să explice această învățătură (Tora)” (Deuteronom 1:3,5). Luna a unsprezecelea este după calendarul biblic luna Șevat.

Pare a fi o legătură între anul nou al pomilor și reînnoirea învățaturii, adică noutățile Torei. Așa cum anul nou al pomilor vine după ce s-au terminat majoritatea ploilor din acest an și pomii și-au reînnoit puterea să scoată fructe, așa se reîntoarce capacitatea de a pune în aplicare noutățile Torei care au căzut peste noi ca o ploaie torențială. Și în noutățile Torei putem vedea o naștere spirituală.

Luna Șevat este așadar o lună de reînnoire atât pentru natură cât și pentru oameni mai ales din punct de vedere spiritual, ca o pregătire sufletească către ajunul Pesah-ului din luna următoare – Adar și în fine, apogeul – eliberarea în sine de Pesah în Nisan.

În urma lecțiilor Rabinului Dov Levanon

---

## Luna Sivan - Luna în care a fost dată Toraua [anul 5785]



Luna Sivan este cea de a treia lună după calendarul biblic și cea de a noua lună după calendarul talmudic. În

Tanach ea este amintită o singură dată pe numele de Sivan în cartea Esterei 8:9: „Și au fost chemați scribii împăratului la vremea aceea, în luna a treia, adică luna Sivan, în a douăzeci a treia [zi] din ea”. În Tora, Cronici și în alte cărți apare „luna a treia”, de exemplu: „În luna a treia de la ieșirea copiilor lui Israel din țara Egiptului” (Exodul 19:1).

Numele Sivan a fost adus de evrei din Babel, fiind una din lunile calendarului babilonian. Numele lunii era în limba asiriană *siwanu*, care înseamnă ori „timp permanent” ori poate „timpul arșiței soarelui”.

Luna mai apare și în calendarul agricol găsit la Ghezer din sec. al X-lea î.e.n. pe numele de „luna sfârșitului secerișului (probabil al grâului)” (vezi articolul în „Studii Ebraice” <https://www.evrei.ro/calendarul-din-ghezer/>). Într-adevăr în luna aceasta se termină în zonă secerișul grâului. A doua parte a lunii reprezintă începutul verii.

Luna Sivan este întotdeauna o „lună plină” adică are 30 de zile. Roș Hodeș – sărbătoarea de prima zi – ține astfel bineînțeles o singură zi și poate cădea în zilele de duminică, marți, miercuri sau vineri.

Zodiacul lunii este gemeni. Aceștia sunt considerați cei mai potriviți lunii Sivan. Sunt multe interpretări în tradiția iudaică. În primul rând ei reprezintă cele două triburi de frăție unită: Isahar și Zabulon, care după câteva midrașuri, prin cooperare au salvat Toraua de la uitare de către poporul evreu; Isahar prin învățătura continuă, iar Zabulon care stătea pe malul mării prin asigurarea aprovizionării cu toate nevoile. O altă interpretare spune că gemenii îi reprezintă pe Moise și Aaron – au acționat ca doi frați gemeni.

Cel mai important eveniment al lunii este sărbătoarea de Șavuot, una din cele trei „pelerinaje” *reghalim*. Ea se sărbătorește pe ziua de 6 Sivan și simbolizează în primul rând darea Torei (cele Zece Porunci) pe muntele Sinai.

În luna Sivan s-au petrecut câteva evenimente foarte importante. Copiii lui Israel au intrat în deșertul Sinai pe ziua de 1 Sivan la Muntele Sinai ca să se pregătească și să se purifice pentru primirea Torei. După părerea înțelepților pe ziua de 6 Sivan Domnul a dăruit cele Zece Porunci poporului evreu și întregii omeniri.

Tot de 6 Sivan, adică într-o zi de sărbătoarea de Șavuot, după Talmud tractatul Șabat, într-un an când sărbătoarea a căzut de Șabat, a murit regele David. El împlinise 70 de ani.

Ca la toate lunile, și la luna Sivan Cabalaua are foarte multe lucruri de spus. Noi vom prezenta aici doar una care reprezintă mai multe idei laolaltă: „În luna aceasta stăpânește Uriel (nume care înseamnă „lumina *or/ur* Domnului *e/*”) marele conducător, fiindcă lunile Nisan, Iyar și Sivan sunt în față cu (sefiroturile) Hesed – iubirea, Ghevura – puterea și Tiferet – frumusețea. Peste Hesed stăpânește Mihael, peste Ghevura Gavriel, iar peste Tiferet Uriel. Secretul acestei luni este un om *tam* „desăvârșit, drept” pe nume Iacov, care este secretul Tiferet ... *tam* care derivă de la „întregime, totalitate” ... și toate luminile superioare ascunse le menține el și ele ies de acolo .. iar aceea lumină face parte din cele două lumini – de dreapta și stânga – iar ele se fac o singură lumină – Uriel. Iar toți cei care sunt cu el iau această lumină și deoarece ea este compusă din două se numește „gemeni”. De aceea stăpânește luna aceasta un zodiac care este numit după secretul lui – gemeni, în care Toraua a fost dată” (Zohar, Sulam, pericopa Yitro).

Iar într-o altă carte de Cabala „Sefer HaToda” scrie: „Gemeni este o aluzie la Moise și Aaron, care amândoi sunt considerați egali și prin mâinile lor a fost dată Toraua în luna aceasta”.

---

# Luna Tamuz - o lună de doliu și de jelire [anul 5785]



Luna Tamuz este a patra lună după calendarul biblic și a zecea după calendarul talmudic. Luna aceasta cade la începutul verii.

Luna are 29 de zile, adică este o „lună (de) lipsă”. Prima zi a lunii poate cădea într-una din cele patru zile: duminică, marți, joi sau vineri. Roș Hodeș are două zile, deoarece luna anterioară, Sivan, conținea 30 de zile.

Zodiacul lunii este „rac” după grupul de stele sub formă de rac care strălucește doar în luna aceasta. În calendarul găsit la Ghezer luna este numită *Yarhu Zemer*, adică cele două luni (tamuz și av) ale culesului (viilor).

Numele lunii provine din limba acadiană (care se ramifică în asiriană și babiloniană) *dumuzu*, care înseamnă „căldură și încălzire”, iar numele lunii se referă la faptul că este o lună caldă a verii.

Acest cuvânt a dat și numele unuia din cei mai importanți zei din panteonul babilonian. El era zeul înfloririi și a fertilității și după mitologia babiloniană el domnea în primăvară și în luna Tamuz, iar apoi când florile se ofileau el murea sau cobora în *Șeol* (un fel de casă a morților). Atunci femeile obișnuiau să-l bocească. După mărturia profetului Ezechiel, chiar și femeile din Ierusalim aveau acest obicei păgân: „Și m-a dus la intrarea porții de la nord a Casei Domnului și acolo am văzut femei stând și plângându-l pe Tamuz. Apoi mi-a zis: vezi omule, vei vedea și alte lucruri detestabile, care sunt mai îngrozitoare decât acestea” (Ezechiel 8: 14-15). După înțelepții evrei, celebrarea și slujirea zeității se făcea prin încălzire: ochii lui erau produși dintr-un metal al cărui punct de topire era foarte mic, iar când erau încălziți, ei se topeau și arăta de parcă ar plânge. Femeile plângeau după el.

Se pune întrebarea, de ce a fost dat acest nume păgân pentru luna a zecea? Poate că această alegere vine să amintească poporului evreu că evenimentele care au dus la distrugerea primului Templu și exilarea poporului petrecute în această lună (și în ceea următoare) au fost o pedeapsă pentru idolatria poporului israelian.

Luna Tamuz a fost o lună de necazuri mari pentru poporul Israel și ca atare ea este în iudaism o lună de doliu și bocire. Pe data de 9 Tamuz, după spusele profetului Ieremia 39:2 s-a petrecut spargerea zidurilor primului Templu; pe 17 Tamuz au fost sparte primele table de către Moise la vederea Vițelului de Aur; pe 17 Tamuz a fost înfăptuită breșa în zidurile Ierusalimului în anul 70 e.n. care a dus la distrugerea celui de al doilea Templu în ziua de 9 Av, ca și a primului Templu. Alte evenimente catastrofale desfășurate în luna Tamuz sunt amintite în articolul meu „17 Tamuz” de pe acest site. La final s-a stabilit o singură dată pentru amintirea acestor dezastre: 17 Tamuz, fiind stabilită ca post. În această zi încep cele trei săptămâni numite „zilele între strâmtori” de doliu și restricții care se termină pe 9 Av.

# Luna Tişre, luna sărbătorilor de toamnă în Israel. Gânduri și amintiri [anul 5783]



Luna Tişre cade între septembrie și octombrie, anul acesta ea coincide mai mult cu octombrie. În Israel ea este o lună foarte specială, din cauza vacanțelor interminabile. Elevii sunt mai mult acasă decât la școală. Mulți își iau concediu. Studenții sunt și ei în vacanță, fiindcă anul universitar începe abia în luna următoare. Nici tribunalele nu lucrează.

Sărbătorile încep chiar cu prima zi a lunii: *Roş Haşana* (Anul Nou). Evreii întâmpină Anul Nou cu rugăciuni pentru iertarea păcatelor comise de-a lungul anului și o bună „înscrisiere în cartea vieții” pentru anul care vine. *Roş Haşana* este singura sărbătoare care în Israel ține două zile, iar în percepția populară este considerată ca „ziua înscrierii”. De aceea urarea tradițională (în afară de un an bun) este „la un an nou să fiți înscrisi”. Nu numai oamenii religioși, ci și și mulți alții merg la sinagogă în aceste zile.

În prima zi, după rugăciune sau după amiază se ține ritualul numit *Taşlih* (lepădare, aruncare). Toată lumea merge la o sursă de apă, care poate fi marea, sau un râu sau un lac, pe cât posibil cu pești. Dacă în apropiere nu există niciuna din aceste surse, poate fi folosit și un robinet din care curge apa. În mod simbolic, în cadrul unei rugăciuni speciale, păcatele sunt aruncate în apă. Ritualul se bazează pe un verset din profetul Micha.

În zilele de sărbătoare israelienii care nu sunt religioși pleacă în străinătate sau la Eilat, fac excursii prin țară, drumeții sau picnicuri și se distrează cu bunătați la grătar, cu muzică și voie bună. A doua zi după sărbătoare cei religioși postesc. Nu este o „cură de slăbire”, ci unul din cele patru posturi legate de căderea celor două Temple. Postul, numit *Tom Gdalia*, comemorează moartea tragică a lui Gdalia ben Achikam, guvernatorul instalat de babilonieni după cucerirea Ierusalimului ca să stăpânească asupra evreilor care nu fuseseră exilați. Mulți l-au considerat pe nedrept trădător și el a fost asasinat. În 1995, când Rabin a fost ucis, s-a amintit că este pentru prima oară după 2500 de ani când un prim-ministru este ucis de mâna unui evreu.

Între *Roş Haşana* și *Iom Kipur* sunt exact zece zile, numite *Iamim Noraim* (zile groaznice) sau „cele zece zile de căință”.

În aceste zile evreii nu se căsătoresc sau tocmai în aceste zile se căsătoresc, în funcție de semnificația pe care o

acordă acestor zile. În familia mea în acest răstimp nu s-au celebrat căsătorii.

Ziua de *Iom Kipur* este ziua cea mai respectată a anului, o zi de post, în care, după tradiție, soarta noastră este pecetluită, după ce a fost înscrisă în cartea vieții de *Roș Hașana*. De aici urarea *gmar hatima tova* ( să fii pecetluit cu bine). În această zi circulația se oprește total, chiar dacă nu există nicio lege care să o interzică. Profitând de străzile libere, mii de copii și de tineri care nu merg la sinagogă, pedalează de zor, în ultimii 30-40 de ani ea a devenit o „zi a bicicletelor”. Dar majoritatea populației merge la rugăciune. Sinagogile sunt neîncăpătoare și se deschid sinagogi provizorii în săli, cluburi, corturi, și chiar și în locuințe particulare. Este singura zi a anului când aeroporturile sunt complet închise. Toate aceste restricții încep în ziua precedentă, la prânz, și se termină seara târziu, după încheierea sărbătorii.

În această zi persoanele mai vârstnice își amintesc de cea sărbătoare cumplită de *Iom Kipur* din 1973, când, în toiul postului, la ora 14.10 au început să sune sirenele de alarmă în toată țara. Tocmai începuse cel mai crunt război din istoria Israelului. Aproape trei mii de soldați israelieni și-au pierdut viața, lăsând mii de văduve și de orfani. Aproape zece mii au fost răniți. Victoria a fost tristă și însângerată. Israelul s-a trezit deodată din euforia victoriei de după Războiul de Șase Zile. Consecințele se simt până astăzi. Hegemonia partidului de stânga, Mapai, s-a încheiat. La alegerile din 1977 a venit la putere partidul de dreapta, Likud, care conduce până astăzi, cu scurte întreruperi. În urma războiului s-a încheiat tratatul de pace cu Egiptul, apoi cu Iordania și anul trecut cu încă cinci țări arabe – încă câteva așteaptă în culise. Dar mai ales a luat sfârșit hegemonia israelienilor așkenazi, de proveniență europeană, iar evreii de origine orientală, *mizrahim*, se impun tot mai mult, schimbând total caracterul țării.

Să ne întoarcem la sirena din ziua de *Iom Kipur*. La ora 14.30 postul de radio israelian a intrat în emisiune, ceva nemaiauzit de *Iom Kipur* și care până astăzi nu s-a repetat niciodată. Și televiziunea a început la ora 18.00 în loc de 20.00. După o săptămână s-a făcut primul bilanț. Moșe Daian, ministrul apărării, a apărut la televiziune și a anunțat că vine „sfârșitul celui de al treilea Templu”, cu alte cuvinte sfârșitul statului Israel. După trei săptămâni de lupte crâncene și mii de victime, armata israeliană a ajuns până la Canalul Suez, la 101 km de Cairo.

Pe mine războiul m-a prins acasă la mama, unde petreceam sărbătoarea împreună cu soția mea. În acel an, *Iom Kipur* a căzut într-o sâmbătă. Toată noaptea de vineri, în toiul sărbătorii, am văzut pe drumuri sute de mașini militare. Era clar că se întâmplă ceva foarte grav. Vineri seara m-au căutat de la unitatea mea, dar nu eram acasă. Abia la întoarcere, sâmbătă seara, am găsit pe ușă biletul și am plecat imediat la cazarmă, unde brigada era gata de plecare pe front. Despre război... cu altă ocazie.

La sfârșitul sărbătorii, religioșii nu se grăbesc la masă, fiindcă mai au o misiune extrem de importantă: să înceapă imediat construirea colibei – *suca*. În credința evreiască continuitatea are o valoare imensă. De aceea, după terminarea rugăciunii, primul lucru este să auzim șofarul și să fixăm primul țărșuș al colibei. Urmează apoi patru zile în care se construiește și se împodobeste coliba și se aduc „cele patru plante” folosite în ritualul de *Sucot*: chitra, frunza de palmier, mirtul și salcia.

Până acum în aceste zile se mergea la școală, dar în curând ele vor fi zile de vacanță. Sărbătoarea de *Sucot*, care ține șapte zile, este una din cele mai frumoase și mai lungi sărbători. În Tora este numită și „Sărbătoarea recoltei”. Evreilor li se cere să locuiască timp de o săptămână în aceste colibe, prin acoperișul cărora se vede cerul.

În fiecare an, președintele Israelului invită poporul să-l viziteze în *suca*. Mii de oameni fac acest pelerinaj. În aceste zile, în multe locuri din țară se organizează festivaluri de teatru, cinema, sau muzică.

Imediat după săptămâna de *Sucot* urmează încă o zi de sărbătoare. Sunt de fapt două sărbători în aceeași zi. Prima, de sorginte biblică, se numește *Șmini Ațeret* (A opta zi de adunare), iar cealaltă, de origine mult mai târzie, *Simhat Tora* (Sărbătoarea Torei).

În această zi în sinagogi se încheie ciclul anual de citire din Tora și imediat se reîncepe. Tot din această zi încep să se ridice rugăciunile pentru venirea ploii. În dimineața acestei zile, în sinagogi se dansează cu sulurile de Tora, iar seara, după încheierea sărbătorii, se organizează dansuri pe străzi, în afara sinagogilor. Este o petrecere populară

foarte apreciată.

Israelienii care nu merg la sinagogă se bucură de ultimele momente de vacanță, se întorc din excursii și se pregătesc pentru o perioadă de activitate intensă până la sărbătoarea de Paște. În Israel nu se sărbătorește Crăciunul și Revelionul, ci se lucrează și se învață.

Așa se încheie această lună intensă, în care majoritatea oamenilor își fac un bilanț al faptelor lor din anul anterior. Alții se pregătesc pentru anul care vine, atât sufletește cât și practic. Iar cu Dumnezeu, fiecare se socotește personal la momentul potrivit.

*Ktiva vevatima tova!*

*Șana tova!*

A apărut în revista „Baabel”, Septembrie 2022

---

## Pericopa Aharei Mot și Yom HaKipurim - Sortii în ritualul de Yom Kipur [anul 5779]



La începutul pericopei, Aaron primește o poruncă: *Și să arunce Aaron sortii asupra celor doi țapi, un sort pentru al lui Dumnezeu și un sort al lui Azazel.* ( Levitic 16:8). Obiceiul tragerii la sortii este legat de fenomenul întâmplării sau al accidentalității, care ne preocupă de această dată, și care este primul loc din Tanach (dar nu singurul), unde apare cuvântul „Goral” (“Sortii”) גורל și procedeul „tragerii la sortii”. Acest procedeu poate fi întâlnit în multe locuri, ca de exemplu la împărțirea teritoriului țării între triburi sau în povestea profetului Iona. Hazal (în Midraș Safra, pericopa Aharey Mot 2 și în Talmud tractatul Yoma 62a) ne învață și subliniază că cei doi țapi care trebuiau jertfiți erau complet egali și ca mărime și ca formă și nu se putea face diferența între ei. Este o mișcă din Tora că trebuie folosită tragerea la sortii. Este foarte interesant cum se făcea tragerea la sortii. Toate acestea le învățăm tot din Mișna și Talmud, tractatul Yoma, nu din Tora. Marele înțelept Rambam (Maimonides) descrie cu exactitate în „Hilchot yom hakipurim”, cap. 3:

Aduceau o urnă “Kalpi” קלפי, în care introduceau două bile perfect identice, pe una era scris la Domnul și pe cealaltă la Azazel עזאזל. Acesta este un cuvânt foarte greu și are cel puțin patru interpretări. Poate să fie numele locului de unde se arunca țapul, dar poate fi și numele unui spiriduș. Urna se pune la est de Azara (în Templu) și cei doi țapi stau cu fața spre vest și cu spatele spre est. Acolo venea Cohen Gadol (marele preot) cu Sgan (vice) pe

dreapta și Av Bet Din pe stânga, și cei doi țapi în fața lui, unul pe dreapta și unul pe stânga. Asta după ce Cohenul pune mâna pe capul țapului ca să-i treacă toate păcatele poporului. Cohen Gadol băga ambele mâini în două gauri care erau pe urnă și în fiecare mână ridica câte un sort. Dacă în mâna dreapta ieșea sortul Domnului, țapul din dreapta era jertfit Domnului și cel din stânga aruncat la Azazel de pe o creastă de munte care se afla la cam 15 kilometri de Ierusalim. Dacă în mâna stângă ieșea sortul Domnului, țapul din stânga era jertfit Lui și cel din dreapta aruncat la Azazel. Aici este descris felul în care era aruncat. Până ajungea la mijlocul prăpastiei organele i se împrăstiau. Toată alegerea țapilor era întâmplătoare. Sau poate nu? Să analizăm până la sfârșit!

Hazal au ajuns la concluzii importante în urma analizei rezultatelor tragerii la sorți în anii care trecuseră. De exemplu, în Talmud, în tractatul Yoma 39:2, citim că în cei 40 de ani în care Șim'on Hațadic a fost Cohen Gadol în sec. 3 î.e.n., sortul Domnului s-a găsit în mâna dreaptă, acesta fiind un semn că poporul merge pe drumul lui Hakadoș Baruch Hu. După moartea lui, sortul Domnului a ieșit o dată în mâna dreaptă și o dată în mâna stângă, iar după aceea, în ultimii 40 de ani ai celui de-al doilea Templu, când poporul Israelului ajunsese în cea mai mare stare de degradare, sortul Domnului a căzut întotdeauna în mâna stângă. Dacă examinăm rezultatele astea cu aparate statistice vedem că Hazal aveau dreptate și din punctul ăsta de vedere. Noi vom renunța aici la examinări statistice complicate care dovedesc faptul ăsta. Spunem numai că probabilitatea ca rezultatul să fie aceeași de 40 de ori la rând este mai mică de 0.005, sau că gradul de imposibilitate este de peste 95,5. Asta înseamnă că dacă ar fi Yom Kipur în fiecare zi și Cohenul ar trage la sorți de 1000 de ori pe zi, ar avea nevoie de cam 3 milioane de ani ca rezultatul să fie exact la fel de 40 de ori la rând. De aceea Hazal au constatat că nu poate să fie numai o chestie de întâmplare ci este aici o "mână conducătoare". [Pentru Hazal și la evrei în general, întâmplarea are un sens, o semnificație de supraveghere divină care îndrumă omul de dorința lui Kadoș Baruch Hu și îi spune pe ce drum trebuie omul să meargă. Întâmplarea este inversul dubiului.](#)

Și comentatorii din toate perioadele confirmă ideea aceasta, printre ei Ovadia din Bartenura (Italia-Israel, sec. 15, mare comentator de Mișna), Baal Haturim (Germania-Spania, sec. 13-14), Ramban (Nahmanides), (Spania-Israel, sec.12-13), potrivit căreia viața configurează destine diferite oamenilor diferiți, sau destine aemănătoare membrilor unei colectivități.

[Tragerea la sorți prin care trebuie aleși și, apoi, trimiși țapii ispășitori de Yom Kipur semnifică pentru om că trebuie să se debaraseze de pornirile rele și de toate ideile greșite pe care le-a adunat în decursul anului.](#) Acestea se vor ascunde în țapul ispășitor de care trebuie să ne debarasăm. Cu toate că cei doi țapi sunt complet identici, alegerea fiecăruia semnifică aspecte particulare.

Alegerea în mâna stângă a jertfei pentru Dumnezeu înseamnă că trebuie să admitem că avem datoria să aruncăm tot acest rău și că există posibilitatea de a ne căi așa cum este demn de ziua de Yom Kipur. Pe de altă parte, alegerea țapului din dreapta ca jertfă pentru Dumnezeu înseamnă că suntem pe drumul cel bun, câtă vreme alegem schimbarea prin emanciparea de idei greșite.

[Aceasta este importanța semnificației a tragerii la sorți de Yom Kipur, care ne dovedește legătura specială între Dumnezeu și Cohen Gadol \(marele preot\), reprezentantul poporului Israel în fața Lui.](#)

---

## Pericopa Behar - Anul de jubileu **שנת היובל** [anul 5782]



Anul de jubileu în Tora este un an sfânt care se petrece odată la 50 de ani. În acest an avem porunca să eliberăm pe toți sclavii, să înapoiem toate pământurile și gospodăriile la proprietarii lor adevărați. În afară de asta, ca și în anul de *șmita*, este interzisă lucrarea pământului.

Această *mițva deoraita* (din Tora) *מצווה דאורייתא* aparține mițvoturilor „care depind de țară” și ca să poată fi aplicată, este nevoie ca majoritatea poporului evreu să stea în țara sfântă. Din această cauză în mare parte a istoriei această mițva nu a fost îndeplinită și nici mițvoturile care sunt legate de acest an.

Rambam ne învață că sunt opt mițvot legate de acest an, printre ele: un an de jubileu este sfințit printr-un an de *șmita*, se suflă în *șofar* la eliberarea sclavilor din robie, se eliberează pământurile.

Anul de jubileu și mițvoturile legate de el apar în cartea Levitic (25: 8-13):

„Și să-ți numeri șapte săptămâni de ani, șapte ani de șapte ori, și-ți vor fi zilele celor șapte săptămâni de ani patruzeci și nouă de ani. Și atunci să suni cu putere din corn (*șofar*) în luna a șaptea, în a zecea (zi) a lunii; în Ziua de Iom Kipur să sunați din corn în toată țara voastră. Să sfințiți anul al cincizecilea și să vestiți în țară eliberarea tuturor celor care locuiesc în ea; să fie pentru voi jubileu și să vă întoarceți fiecare la moșia sa, fiecare la familia sa și să vă întoarceți. Jubileu să fie pentru voi anul al cincizecilea; să nu semănați și să nu secerați cele ce vor răsări (de la sine) și să nu culegeți de pe vițele netăiate, căci este jubileu; să fie sfânt pentru voi; de pe câmp să mâncați recolta lui. În anul acesta al jubileului, să vă întoarceți fiecare la moșia sa”.

### Etimologia cuvântului

Etimologia cuvântului *jubileu*, în originalul ebraic *yovel* יובל, este neclară. Din această cauză, probabil traducătorii de atunci, atât în limba aramaică, cât și greacă și latină au lăsat cuvântul ebraic în forma sa originală cu adaptare la fonetica fiecărei limbi. După părerea comentatorilor, cuvântul înseamnă probabil „berbec”, din cauza cornului de berbec în care se suflă în anul acesta. Dovada se găsește în cartea Iosua 6:4: „... și șapte preoți să poarte șapte trâmbițe de corn de berbec”. În originalul ebraic aici apare cuvântul *yovel* יובל.

În traducerile grecești cuvântul a intrat sub forma de *iobelos*, apoi s-a transformat în forma grecească *iabelaios*. De aici cuvântul a intrat în latină târzie sub forma de *iubilaeus*, care este un adjectiv în expresia „an de jubileu”. Sensul termenului a fost aici întărit, fiind o confuzie între cuvintele latine *iobel* - anul al cincizecilea și *iubilare* - un cuvânt latin care exprimă „o explozie de veselie”. În toate limbile latine, inclusiv limba română cuvântul conține ambele sensuri.

### Calcularea anilor

După Talmudul Babilonean, tractatul Kidușin 20:b, numărarea anilor de *șmita* și *yovel* a început la 14 ani după

intrarea evreilor în Ereț Israel sub conducerea lui יהושע. În cărțile de Agada, cât și în cartea „Sefer ha-yovlim” (Cartea Jubileelor) din Apocriifa, există o numărătoare care începe cu crearea lumii. Deoarece mai există încă câteva sisteme de calculare, sunt câteva variante în ce an exact a fost sau va fi anul de jubileu.

Din cauză că sunt sisteme diferite de calculare, sunt și variante diferite când a căzut ultimul an de jubileu. Cele trei variante sunt: anul a fost 5776 (2016), adică 48 de jubilee de la *aliya* (revenirea) lui Ezra și Nehemia, alții presupun că anul a fost 5765 (2005). După calcularea multor înțelepți anul a fost 5762 (2002). În acest caz, noi ne aflăm anul acesta 5782 (2022) în al treilea an de *șmita* din cele șapte din acest jubileu, adică în anul al 21 al ciclului de jubileu.

### Prețul jubileului

În Talmud este o dispută cruntă despre anul al cincizecilea. Problema este dacă numărătoarea ciclului următor începe cu anul al cincizecilea sau începe după acest an. Adică dacă primul an de *șmita* din următorul ciclu este chiar anul al cincizecilea sau este anul următor. Mulți înțelepți susțin în diferite locuri în Talmud că anul al cincizecilea nu se ia în considerare și numărătoarea începe anul următor. Însă Rabi lehuda, în câteva locuri în Talmud consideră că anul al 49 este anul de jubileu și numărătoarea începe din anul al cincizecilea. Înțelepții din evul mediu au fost la fel de împărțiți. Aceasta este cauza la diferitele sisteme de calculare.

### Încetarea sărbătorii

În Mișna și în Talmud scrie că anii de jubileu nu au mai fost sărbătoriți din momentul în care au fost exilate cele zece triburi. În Talmudul Babilonian, tractatul Arachin 32:b:

„După expulzarea triburilor Ruben, Gad și jumătatea tribului Manase, au fost anulate jubileele, căci este scris „să vestiți în țară eliberarea **tuturor** celor care locuiesc în ea” (Levitic 25:10). Jubileu va fi doar când toți locuitorii se vor afla în țară și nu când o parte au fost exilați, chiar dacă unii au reușit să se amestece cu alte triburi și să rămână. Jubileu va fi când toți vor sta pe meleagurile lor așa cum trebuie să fie”. Înțelepții se bazează pe cuvântul **tuturor** din versetul cu pricina după care au stabilit această regulă. Cu alte cuvinte jubileul se ține doar când tot poporul Israel se află pe pământul lui natal.

Marele înțelept Rambam stabilește în cartea lui monumentală Mișne Tora ('im, Yovel Ușmita 12:16) că jubileul se va reînnoi la a treia venire *bia* בִּיאָה, adică când poporul evreu va intra în țară pentru a treia oară: „În viitor, la cea de a treia venire, când vor intra (evreii) în țară, vor începe numărătoarea de ani de *șmita* și *yovel*, și când în orice loc cucerit se va aplica obligația de zeciuală, căci este scris „Și te va duce Adonai Dumnezeuul tău în țara pe care au luat-o în stăpânire părinții tăi și o vei lua în stăpânire” (Deuteronom 30:5).

Întrebarea la care nu avem încă răspuns este „când va fi a treia venire” sau poate ea a început deja?!

---

## Pesah - a șaptea zi (și a opta în diaspora) - שביעי - של פסח *Švi'i šel Pesah* [anul 5782]



Această zi cade întotdeauna pe data de 21 Nisan. Ea este în Israel ultima zi de Pesah, iar în diaspora i se adaugă ziua a opta. După tradiție, în această a șaptea zi s-a rupt marea și egiptenii s-au scufundat între valuri. Această a șaptea zi este o zi de sărbătoare în care nu este voie să se lucreze.

Porunca pentru această sărbătoare apare încă înainte de darea Torai: „Șapte zile să mâncați azime; încă din ziua întâi să înlăturați din casele voastre maiaua, căci oricine va mânca din ziua întâi până în ziua a șaptea ceva dospit, sufletul acela va fi tăiat din Israel. Iar în ziua întâi să țineți adunare sfântă și în ziua a șaptea să aveți (din nou) adunare sfântă; nici o lucrare să nu faceți (în aceste zile), însă veți putea pregăti mâncarea pentru fiecare. (Șmot/Exod 12:15-16). Porunca se repetă și în Levitic 23:6-8 și în Deuteronom 16:8.

### Rugăciuni

**Citirea din Tora.** Se citește capitolul minunii care s-a petrecut în timpul traversării mării și cântarea pe care au cântat-o Moșe și evreii, iar în continuare Miriam, sora lui și femeile – Exodul 13:17-15:26. Haftaraua este Cântarea lui David (2Samuel 22:1-51) care este și ea o cântare cum este și Cântarea Mării și la sfârșitul ei este amintită și minunea trecerii mării.

**Ziua a opta în diaspora (Galuyot).** Ca la toate cele trei mari sărbători – *Șaloș regalim* – Peaah, Șavuot și Sucot se adaugă o zi în afara Israelului încă o zi de sărbătoare. În această zi se citește din Tora din Deuteronomul 15:19-16:17. Dacă ziua aceasta cade de Șabat ca în anul acesta se citește din Deuteronom cap. 14:22 până la cap. 16:17. Haftaraua este din Isaia 10:32-12:6.

Rugăciunea de lizkor care se spune în Israel în ziua a șaptea, în diaspora se spune în ziua a opta.

### שהחיינו שהחיינו

Această binecuvântare extrem de importantă care se spune de toate sărbătorile din Tora, nu se spune de *Șvi'i shel Pesah* cu toate că este o sărbătoare din Tora. Ea este într-adevăr un *Iom Tov* יום טוב în care este interzis să se lucreze, însă nu este un *Reghel* רגל, adică o sărbătoare de pelerinaj la Ierusalim, la Templu. Reghelul a fost în prima zi a Pesahului și atunci noi am spus „*Șechechyanu*”. Ca de obicei, mai sunt multe explicații la decizerea binecuvântării.

Această binecuvântare este specială și extrem de cunoscută. Textul spune: „Binecuvântat ești Tu, Doamne, Dumnezeul nostru, Regele Universului, care ne-ai ținut în viață și ne-ai menținut și ne-ai făcut să ajungem la vremea aceasta”.

Această binecuvântare se spune în primul rând în prima zi a sărbătorilor din Tora (Pesah, Șavuot, Roș Hașana, Iom Hakipurim, Sucot) și a sărbătorii de Simhat Tora care este socotită o sărbătoare aparte. Binecuvântarea se mai spune la mișvot care depind de timp și pe care le îndeplinim pentru prima oară în anul respectiv, cum ar fi șederea în Suca, mâncatul mațotului (azima) de Pesah, citirea unei *meghila*, aprinderea lumânărilor de Hanuca. Se mai spune când se mănâncă un fruct nou pe acel an, când cumpărăm o casă nouă, o haină nouă. Mai sunt și alte ocazii pe care nu le amintim de data aceasta. La unele ocazii sunt dispute între înțelepți dacă trebuie spus sau nu.

# Pesah - Sărbătoarea de Pesah și acuzația de omor ritual [anul 5781]



Atât la evrei cât și la creștini Paștele cade cam în aceeași perioadă, uneori începe chiar în aceeași zi. Cu toate acestea semnificațiile celor două sărbători diferă. *Pesah* este sărbătoarea libertății. De 3.500 de ani poporul evreu își amintește în fiecare an și îi învață pe copii despre minunea prin care Dumnezeu l-a eliberat după 400 de ani de robie cruntă. Sărbătoarea care ține șapte zile este caracterizată mai ales printr-o faptul că se mănâncă numai anumite alimente speciale, pregătite în mod special pentru aceste zile.

În schimb, pentru creștini Paștele celebrează învierea lui Isus și este prăznuit obligatoriu duminica, spre deosebire de cel evreiesc, care poate fi sărbătorit în orice zi a săptămânii. La Cina cea de Taină, Isus a dat un nou conținut pâinii și vinului, declarând că ele reprezintă trupul și sângele său. Apostolul Pavel explică noua perspectivă a sărbătorii: „Iată Isus s-a jertfit pentru noi să prăznuim, deci nu cu aluatul cel vechi, nici cu aluatul răutății și al viclesugului, ci cu azimele curăției și ale adevărului” (1 Cor. 5, 7-8).

De-a lungul anilor aceste interpretări au fost prilejul de a-i acuza pe evrei de tot felul de crime adevărate sau inventate. Pe aceste idei se bazează antisemitismul religios. Acuzațiile de omor ritual, (în ebraică calomniile de sânge), sunt acuzații false, conform cărora evreii ar ucide copii creștini, mai ales în perioada de Paște, pentru a le folosi sângele în scopuri rituale, ca de pildă la fabricarea azimei de Paște. De-a lungul istoriei, aceste calomnii au fost un pretext pentru pogromuri, uciderea evreilor, arderea Talmudului, etc.

## Acuzații de omor ritual în lumea antică

Aceste calomnii au început cu mult înaintea creștinismului. Grecii antici detestau obiceiurile popoarelor „barbare”, printre care cel de a face jertfe omenești. Între aceste popoare erau incluși și evreii. Într-un dicționar grec din secolul X e.n. este scris: „Filozoful Democrit (sec. IV-V î.e.n.) a scris o carte (necunoscută din alte surse), în care spune că evreii se prosternează în fața unui cap de măgar făcut din aur și o dată la șapte ani prind un străin și îl jertfesc prin jupuirea pielii”. Se spune că aceste atrocități se petrec în cel mai sfânt loc din Templu. Idei asemănătoare apar și în alte documente antice. Aceste afirmate nu puteau fi probate întrucât străinilor nu le era permis să intre în Templu! Este interesant de subliniat că grecii înșiși făceau jertfe omenești în ritualul zeului Dionis. Ele au fost interzise de Senatul Romei în sec. III e.n., dar au mai continuat în unele insule grecești. Într-o tragedie de Euripide, o mamă își jupoaie fiul de furie că a surprins-o îndeplinind ritualul lui Dionis. Probabil că Democrit s-a bazat pe aceste ritualuri pentru a-i defăima pe evrei.

Povestea lui Democrit a fost uitată, pentru că el nu spune că jertfa ar fi fost mâncată sau i s-ar fi folosit sângele. Cercetătorii s-au concentrat mai mult pe renumita calomnie a lui Apion. Este vorba de un egiptean din epoca lui Cezar (sec. 1 e.n.) care era ura evreii în mod declarat. Apion spune că în fiecare an, la o dată fixă, evreii prind un grec, îl îndoapă un an întreg, apoi îl aduc într-o pădure și îl omoară. Evreii gustă din măruntaiele lui, jurând să-i urască pe greci, iar restul corpului este aruncat într-o groapă. La baza poveștii lui Apion stau două motive: jertfa omenească și canibalismul. Acesta din urmă se bazează pe un obicei foarte vechi de a face un legământ, mâncând carne de om sau bându-i sângele. Această calomnie este atât de renumită datorită celei de a patra cărți a lui Iosephus Flavius „Contra lui Apion”. Iosephus polemizează cu istoricii egipteni din Alexandria conduși Apion care susțineau că evreii nu au trecut și nici istorie. Subiectul legat de Apion reprezintă numai o mică parte din cartea care cuprinde confruntări cu toți istoricii și filozofii greci din Egipt, din secolele dinaintea lui Iosephus. Ea se bazează mult pe înțelepții creștini din primul secol, Origines și Eusebius din Cezarea care au scris despre „Vechimea evreilor”. Probabil că nu Iosephus a dat numele cărții, Apion fiind doar o mică parte din ea. Acest nume apare pentru prima oară la scriitorul creștin Hieronymus și e de presupus că acesta ar fi dat și titlul cărții.

## Acuzații de omor ritual în Evul Mediu

Se pune întrebarea dacă creștinii au moștenit aceste calomnii de la păgâni. Este clar că ei cunoșteau opera lui Iosephus. Însă de aici este greu de ajuns la ideea că evreii folosesc sânge de *Pesah*. Acest lucru s-a petrecut probabil altfel. În primele secole ale creștinismului, popoarele păgâne îi identificau pe creștini ca „evrei păgâni”. În centrul Paștelui creștin, așa cum am amintit, stă cina cu pâine și vin. Se poate întâmpla ca pentru primii creștini ritualul să nu fi fost doar simbolic? Că ar fi mâncat o jertfă omenească și i-ar fi băut sângele?! În sec II e.n. se cunoșteau asemenea acuzații în diferitele secte creștine. De exemplu secta montaniștilor din Asia Mică ținea paștele la fel ca evreii. Catolicii susțineau că montaniștii, pe care îi considerau eretici, pun sângele unui copil în vinul de Paște. Această calomnie a fost lansată și împotriva evreilor, cu toate că nu avea nici o noimă.

Calomniile medievale au avut urmări tragice. Prima acuzare documentată a fost în Anglia, la Norwich, în 1154, cu patru ani înaintea celei de a doua cruciade. Un evreu convertit, Theobald din Cambridge, a depus mărturie că evreii din Europa sacrifică în fiecare an câte un copil creștin pentru sărbătoarea de Paște. În acel an a fost jertfit un copil din orașul lor. Conducătorii bisericii au înțeles ce chilipir le-a căzut în mână. L-au sanctificat pe copilul mort, botezându-l Sf William. Zvonuri asemănătoare s-au răspândit în întreaga Europă. La început spuneau că evreiiucid copiii creștini în amintirea crucificării lui Isus, apoi au trecut la altă variantă, că sângele este folosit la pregătirea azimelor. Astfel acuzațiile puteau fi reînnoite în fiecare an. Se cunosc vreo 200 de calomnii, documentate începând din sec. XII, dar probabil că au fost mult mai multe.

Trei ani după întâmplarea din Norwich, în orașul Würzburg din Bavaria, un bărbat s-a înecat în râu, iar corpul lui a fost găsit tocmai în ajun de Paște. Evreii au fost acuzați de moartea lui. Au început trei zile de măcel. Apoi cruciații, care erau în zonă, au atacat comunitățile evreiești din împrejurimi. Cele mai crunte evenimente au avut loc în ziua a cincea de *Pesah*. În curând calomnia a ajuns și în Franța unde au fost uciși evreii din Blois. Evreii francezi se aflau într-o perioadă de prosperitate, în care s-au scris completările la Talmud numite Tosafot. Aceste calomnii au continuat pe toată celei de a doua și a treia cruciade-

Altă mare urgie s-a declanșat în Anglia în 1264, cu o săptămână înainte de Paște. Au fost uciși mii de evrei, doar la Londra au pierit 1500, alți si-au găsit adăpost în castelele unor nobili. Bineînțeles că bunurile și casele au fost jefuite. Statutul evreilor în Anglia a devenit tot mai precar până când în 1290, pe vremea regelui Eduard I, evreii au fost izgoniți din „pe vecie” Întoarcerea lor a început după aproape 400 de ani, în anul 1649 sub regele Charles I. Însă expulzările au continuat timp de alte sute de ani, din diverse țări, orașe și zone din Europa.

Acuzațiile de omor ritual s-au răspândit și în alte țări din Europa și, mai târziu, și în afara ei fiind folosite și de Inchiziția din Spania care acționa contra maranilor adică a evreilor creștinați cu forță.

În secolul XIII a apărut calomnia de profanare a euharistiei. În 1290, la Paris, o pereche de evrei au fost acuzați că au intrat pe furiș într-o biserică și au înjunghiat pâinea sfântă până i s-a scurs sângele. Au fost judecați și arși pe rug. Un caz asemănător a fost în 1556, la Sochaczew, în Polonia. Cel mai grav caz de omor ritual a avut loc a în

Bavaria, unde au fost uciși 20.000 de evrei și au fost distruse 146 de comunități. Voi mai enumera câteva dintre cele mai cunoscute cazuri de acest tip: 1235 – Fulda (Germania) , soldat cu 34 de evrei morți; 1475 -Trento (Italia), soldat cu 13 evrei morți și restul izgoniți din oraș.

În toate țările Europei au avut loc astfel de calomnii, ele ajungând și pe alte continente, de exemplu în Orientul Mijlociu. Primul caz a avut loc în 1840 la Damasc. Un călugăr francez și ajutorul său musulman au dispărut. Un frizer evreu a fost învinuit și, sub tortură, a mărturisit tot ce i s-a cerut. Au fost puși sub acuzare șapte dintre liderii comunității evreiești. Scandalul a luat dimensiuni uriașe. În apărarea lor s-a ridicat poetul german Heinrich Heine, evreu convertit. Familia Rotschild a reușit să „cumpere” documentele adevărate ale anchetei și procesului și să le publice. Adolphe Crémieux, evreu francez și ministru al justiției a intervenit pe lângă Muhammad Ali, cel mai mare lider din regiune. După luni de chinuri cei șapte deținuți evrei au fost eliberați, iar guvernatorul otoman al Damascului a fost executat.

În primăvara anului 1847 s-au încăierat doi copii din Ierusalim: unul evreu și unul pelerin grec. Băiatul creștin s-a lovit la călcâi. În urma acestui incident preoții greci au demarat o dispută teologică cu rabinii evrei la care a participat și guvernatorul otoman.

## Acuzații de omor ritual în România

Din păcate acuzațiile de omor ritual nu au lipsit nici din România. Vom aminti doar câteva din ele.

În anul 1710 la Târgu-Neamț evreii au fost acuzați că au ucis un copil creștin pentru a pregăti azima de Paște din sângele lui. În consecință a avut loc un adevărat masacru al evreilor din oraș. Cinci au fost uciși și 22 întemnițați. Din cauză că violențele față de evrei s-au intensificat, comunitatea a trimis o delegație la domnul Moldovei Dimitrie Cantemir cerându-i ajutorul. El a însărcinat doi oameni de încredere să ancheteze cazul. Martorii au respins acuzațiile, așa că evreii încarcerați au fost eliberați, iar călugărul care a inițiat calomnia a fost băgat într-un azil pe viață.

În anul 1717 la Orhei, astăzi în Republica Moldova, evreii au fost acuzați că au răpit un copil creștin în timpul Paștelui creștin și că sângele copilului ar fi fost trimis rabinilor din Cracovia și alte orașe. Patru evrei au fost acuzați într-un proces care a avut loc la Iași, având susținerea domnitorului Mihai Racoviță. Până la urmă evreii au fost declarați nevinovați, iar autoritățile otomane au retras dreptul domnitorului de a acuza evreii.

În anul 1803, după apariția cărții „Înfruntarea jidovilor asupra legii și obiceiurilor lor” au avut loc violențe antievreiești la Iași. Cartea a fost scrisă de Noah Melamed, evreu convertit, călugărit numele de Neofit. Evreii au fugit și au găsit adăpost la Mitropolitul Veniamin Costache. El a liniștit tulburările, iar domnul Moldovei, Alexandru Moruzi, a ordonat distrugerea tuturor cărților tipărite. Mitropolitul a ordonat anchetarea și arestarea preoților care au fost amestecați în această acuzație. Evenimente asemănătoare s-au repetat în 1819 după ce în 1818 a apărut o altă carte asemănătoare

Pe parcursul întregului secol al XIX-lea au fost lansate acuzații de omor ritual în mai multe orașe din Moldova: Iași, Bacău, Galați, Roman și altele. În anul 1859 la Galați, în timpul Paștelui creștin au izbucnit violențe contra evreilor în urma cărora mulți evrei au fost uciși și răniți, sinagogile au fost distruse și sulurile de Tora arse. Totul a început la 12 aprilie 1859 când evreii au fost acuzați că ar fi scos sângele unui copil creștin. Cincisprezece evrei au fost arestați. În 14 aprilie mii de creștini s-au năpustit în sinagogă, au bătut evreii, au ars 50 suluri de Tora și cărți de rugăciune și au devastat lăcașul de cult. Au fost atacate, jefuite și distruse și locuințele evreilor. Nu au ajutat nici apelurile diplomatice. În final Baronul de Rotschild a apelat la domnul Moldovei, Alexandru Ioan Cuza, care a intervenit. Procesul a fost anulat și evreii eliberați. Evenimente asemănătoare s-au petrecut la Galați, în 1868.

În anul 1801, la București, a avut loc cea mai renumită acuzație de omor ritual, în care au fost uciși 128 de evrei. Domnul Țării Românești, Alexandru Moruzi, a ordonat pedepsirea atacatorilor și o parte din evrei au primit despăgubiri. În anul 1804 au avut loc evenimente identice. Domnul Țării, Constantin Ipsilanti, a cerut de la șefii bisericilor creștine să-i apere pe evrei pe baza faptei că legile religiei evreiești interzic consumul sângelui. Lucrurile

s-au liniștit, dar ele s-au repetat în 1808 și 1811. În anul 1812 evreii au fost acuzați de cauza izbucnirii epidemiei care a lovit Bucureștii.

## Pogromul de la Chișinău

Pogromul petrecut între 6 și 8 aprilie 1903 a izbucnit după ce ziarul antisemit în limba rusă „Bessarabeț” a relatat că în februarie un copil creștin a fost găsit mort, sugerându-se că ar fi fost omorât în cadrul unui ritual iudaic. În acest pogrom au fost asasinați 49 de evrei, alți 500 au fost răniți, în jur de 2000 de familii evreiești au rămas fără adăpost și 1500 de prăvălii și case evreiești au fost distruse. În acea perioadă Chișinăul făcea era reședința Guberniei Basarabia, din Imperiul Rus. La acest pogrom au participat reprezentanți ai tuturor păturilor sociale ale populației locale.

Pogromul a cutremurat populația evreiască din Imperiul Țarist, dar și evreii din alte țări, amplificând valurile de emigrație din estul Europei atât către America, cât și către Palestina. Pogromul a devenit cunoscut și datorită faptului că poetul național Haiim Nachman Bialik a plecat imediat la Chișinău și apoi a publicat două poeme renumite: *Beir haharega* (În orașul măcelului, a morții) și *Al hașhita* (Despre măcel).

Nu voi scrie mai mult despre acest subiect fiindcă a scris cu mult mai bine decât mine colegul nostru, Lucian Zeev Herșcovici, pe situl „Acum”, <https://acum.tv/articol/10834/>

În încheiere aș vrea să citez câteva versuri (în engleză) din poemul *Al hașhita*, care au devenit emblematice:

*But cursed be the one who says; Avenge!*

*Revenge like this, revenge for the blood of a small child Satan has not yet created.*

Articolul a apărut în revista „Baabel”, Aprilie 2020

---

## Pesah - „Îi vei spune fiului tău în ziua aceea zicând” [anul 5783]



Istoria evreilor conține o abundență enormă de evenimente istorice epice. Însă din punctul de vedere al Toraei, cel mai important eveniment din istoria poporului evreu este ieșirea din Egipt. Acestui eveniment i-au fost dedicate lor patru pericope întregi din Tora: Smot, VaYera, Bo și Beșalah. Mai mult decât atât: noi am primit porunca din Tora

să ținem minte în fiecare zi ieșirea din Egipt, după cum scrie: „În toate zilele vieții tale să-ți amintești de ziua ieșirii tale din țara Egiptului” (Deuteronom 16:3). Noi îndeplinim această poruncă citind în fiecare zi ultimul verset din Șma Israel care amintește ieșirea din Egipt. Sunt și multe mițvot ale căror argumente este amintirea ieșirii din Egipt: Șabat (Deuteronom 4:15), Cele Trei Regalim (Levitic 23 etc.), Pidion Haben (Exod 13:13), Tefilin (Exod 13:16) și multe alte.

Hag HaPesah, sărbătoarea de Pesah, este consacrată exclusiv ieșirii din Egipt, iar mițvaua de a povesti despre ieșirea din Egipt este una din cele 613 mițvot. Ea ne obligă pe toți ca odată pe an, în noaptea de Seder, să vorbim pe îndelete despre ieșirea din Egipt cu toate amănuntele cele mai mărunte: „În ziua aceea să-i spui fiului tău zicând, aceasta este pentru ceea ce a făcut Adonai pentru mine când am ieșit din Egipt (Exod 13:8). Mițvaua „Povestirii ieșirii din Egipt” se adaugă mițvanei „Amintirea ieșirii din Egipt” și se aplică atât femeilor cât și bărbaților doar odată pe an, în noaptea de Seder.

Cel mai ciudat lucru legat de această noapte este însuși existența ei. Noi stăm ore întregi și vorbim despre ieșirea din Egipt. Nu avem nicio altă asemenea sărbătoare. Pare mai bizar dacă comparăm ieșirea din Egipt cu Darea Toraei. Oare acest eveniment nu a fost destul de important? Oare nu era de așteptat să ne implicăm mai profund și în acest eveniment? Însă nicio dată nu s-a propus să stăm ore întregi de Șavuot, ziua Darei Toraei, între Kiduș și masă și să vorbim despre asta. Cu atât mai mult, putem vedea ieșirea din Egipt ca un stagiul preliminar de pregătire pentru acest eveniment crucial de bază de primire a Toraei. Chiar din Tora primim această impresie deoarece nu există termenul de „Amintirea Darei Torei”.

Cu ce diferă evenimentul ieșirii din Egipt de toate evenimentele din istorie, într-un așa fel ca Toraua să identifice acest eveniment ca cel mai important în amintirea colectivă a poporului evreu și în zilele noastre?

Răspunsurile la aceste întrebări le găsim chiar în Hagada șel Pesah. Ea nu este doar un ghid pentru organizatorul Sederului. Hagada este cartea principală pentru tot ce este legat de sărbătoarea de Pesah și sursa primară pentru învățătura importanței ieșirii din Egipt în istoria poporului Israel.

Una din frazele cheie din Hagada este: „În orice generație este datoră fiecăruia să se vadă pe sine ca și cum el însuși a ieșit din Egipt”. Care este semnificația acestei fraze? Doar eu, de exemplu, nu am ieșit din Egipt. De ce Hagada îmi cere în fiecare an să spun ceva ce nu este adevărat?

Ca să înțelegem acest lucru, trebuie să privim la un eveniment central din povestea ieșirii din Egipt, anume la stropirea cu sânge al ușorilor ușilor evreilor (Exod 12:22-23): „Să luați un mănunchi de isop, să-l înmuiați în sângele care este în lighean și să stropiți partea de sus a ușii și cei doi ușori cu o parte din sângele din lighean., niciunul dintre voi să nu iasă pe ușa casei sale până dimineața. Când Dumnezeu va trece ca să-i lovească pe egipteni și va vedea sângele pe partea de sus a ușii și pe cei doi ușori, Dumnezeu va trece (*pasah* נֹסַף) pe deasupra intrării și nu va lăsa să intre nimicirea în casele voastre și să vă lovească”.

Aceste versete descriu un lucru extrem de ciudat. Putem înțelege că Dumnezeu nu ar ști în care casă stă un evreu și în care un egiptean. Din această cauză evreii au primit porunca să jertfească jertfa de Pesah și să stropească cu sânge partea de sus și pe cei doi ușori ale intrării în casă, ca să-l „ajute” pe Dumnezeu să se dămirească cine locuiește în aceea casă.

Toate acestea sunt niște aberații și este clar că mânjirea ușilor cu sânge nu s-a făcut ca să-l informeze pe Dumnezeu. Atunci de ce oare Dumnezeu a cerut evreilor să procedeze în acest fel și cum este acesta legat de ieșirea din Egipt?

Ca să putem răspunde la această întrebare trebuie să ne întoarcem la începutul poveștii, la întâlnirile între Moșe și faraon. Din pricina refuzului acestuia de a permite evreilor să-l slujească pe Dumnezeu în pustiu, au venit peste Egipt cele zece plăgi. După primele patru lovituri, faraon îi cheamă pe Moșe și Aharon și le spune: „Duceți-vă și aduceți jertfe Dumnezeului vostru în țară” (Exod 8:25). Moșe refuză vehement: „Nu se cuvine să facem asta pentru că i-am aduce ca jertfă Dumnezeului nostru, un lucru detestat de egipteni. Dacă am aduce o jertfă sub ochii lor un lucru detestat de egipteni, nu ne-ar omorî ei cu pietre?” (Exod 8:26).

Pare din răspunsul lui Moșe că s-ar teme dintr-o poziție inferioară de sclav. Nu lui Moșe îi este frică, ci poporului pe care el îl reprezintă. Poporul se teme să-l slujească pe Dumnezeu în fața egiptenilor. Ei se temeau că vor fi lapidați și de aceea voiau să fugă în pustiu unde îl pot sluji pe Dumnezeu fără ca egiptenii să-i vadă.

De aceea, după ce i-a lovit pe egipteni cu cele zece plăgi și i-a umilit în fața evreilor, Dumnezeu a vrut să vadă dacă evreii se mai tem să-l slujească pe El în fața egiptenilor. De aceea a poruncit evreilor să jertfească iedul care era un zeu al egiptenilor și să stropească sângele pe uși ca tot Egiptul să vadă că evreii au primit porunca ca Domnul lor să-L slujească peste tot, ca oameni liberi.

Cu alte cuvinte, Dumnezeu nu avea nevoie ca evreii să-i indice unde locuiesc. Țelul era ca să se dovedească dacă locuitorii acelor case mai au suflet de robi cărora le e frică să practice credința lor în Dumnezeu în fața egiptenilor și să fugă în pustiu sau ei sunt oameni liberi care sunt gata să stropească cu sângele zeilor egiptenilor intrarea, în fața tuturor. Numai aceștia sunt demni să fie salvați și să iasă din Egipt; numai aceștia sunt demni să formeze nucleul poporului evreu care de abia s-a format.

Acum putem înțelege semnificația profundă a ieșirii din Egipt. Pentru prima oară s-a format un popor al cărui fii sunt gata să-l urmeze pe Dumnezeu, să-i asculte poruncile și să-l slujească ca oameni liberi. Aceasta este și semnificația acestei afirmații din Hagada că fiecare trebuie să se vadă ca și cum el însuși a ieșit din Egipt; noi, anul acesta, fii acelui popor care s-a creat atunci, popor liber care nu se teme de egipteni sau de alte popoare și este pregătit să-L slujească pe Dumnezeu ca un popor liber în mod public. În felul acesta noi producem încă o verigă în rețeaua poporului evreu care s-a consolidat la momentul ieșirii din Egipt.

Așadar, ieșirea din Egipt este evenimentul ctitor în formarea poporului evreu: mesajul ferm al Toraei este că procesul acesta de formare al unui popor liber dintr-o adunătură de sclavi este evenimentul fundamental în istoria noastră și tot ce facem noi astăzi ca un popor este o urmare directă sau indirectă al evenimentelor ieșirii din Egipt. Așa sunt și Darea Torei și intrarea în Ereț Israel.

[Doar un popor liber are nevoie de legi, adică de Tora și doar un popor liber are nevoie de o țară, adică de Ereț Israel. Așa fiind, să nu ne mire că ieșirea din Egipt este pusă în evidență prin diferite căi în Tora și în tradiția evreiască.](#)

---

## **Pesah - a șaptea zi: De câte minuni este nevoie ca să-l vedem pe Dumnezeu? [anul 5785]**



Citirea Torei în această zi începe cu ieșirea evreilor din Egipt după ce Domnul a adus asupra faraonului și a egiptenilor cele zece plăgi pentru a-i convinge, poate și pe evrei, de puterile lui și pe faraon să lase evreii să plece. Aceștia habar nu aveau cât de lung și anevoios va fi drumul.

Însă un lucru se repetă de-a lungul citirii fragmentului ca și în citirea celorlalte în continuare de-a lungul povestirii pibegiilor în deșert și anume minuni. Chiar și credință în Domnul și probleme și plângeri și – soluții „simple” de la Domnul: minuni și încă minuni și așa mai departe.

De-a lungul întregului fragment, evreii privesc gloria Domnului și minunile Sale

Iată lista minunilor din fragmentul de sărbătoare:

- „Iar Domnul mergea înaintea lor ziua într-un stâlp de nor, ca să-i conducă pe drum, și noaptea într-un stâlp de foc, ca să le lumineze, ca să poată merge zi și noapte” (Exodul 13:21).
- „Iar copiii lui Israel au mers pe uscat în mijlocul mării și apele le erau zid, la dreapta lor și la stânga lor” (Exodul 14:29).
- „Au ajuns la Mara, dar n-au putut bea apele de la Mara, căci erau amare ... și poporul a cârtit împotriva lui Moise, spunând, ce vom bea? Iar [Moise] a strigat către Domnul și Domnul i-a arătat un copac: el l-a aruncat în apă și apele s-au îndulcit ...” (Exodul 15:23-25).
- „Domnul i-a vorbit lui Moise spunând, am ascultat cârtelile copiilor lui Israel; vorbește-le spunând, pe înserat o să mâncați carne, iar dimineața o să vă saturați cu pâine și astfel veți ști că Eu sunt Domnul Dumnezeul vostru. Și a fost seara: prepelițele s-au ridicat și au acoperit tabăra, iar dimineața un strat de rouă era în jurul taberei. Și s-a ridicat stratul de rouă, și iată pe suprafața deșertului era [ceva] fin și pufos, fin ca bruma asupra pământului. Copiii lui Israel au văzut și și-au spus unul altuia, Mana (cuvântul poate însemna și „ce”) este, căci n-au știut ce este. Moise le-a spus, aceasta este pâinea pe care v-a dat-o Domnul, drept hrană” (Exodul 16:11-15).
- „Moise a spus, mâncați-o astăzi, căci astăzi este Șabat pentru Domnul, astăzi n-o veți găsi pe câmp. Șase zile să o strângeți, dar în ziua a șaptea este Șabat, nu va fi deloc [mană]” (Exodul 16:25-26).
- „Și loșua l-a slăbit pe Amalek și pe poporul său cu tăișul sabiei” (Exodul 17:13).

Oare de câte minuni este nevoie ca să credem în Dumnezeu? Ne-am putea aștepta ca cei care au văzut toate minunile descrise mai sus să nu se mai îndoiască, să aibă dubii, să nu aibă încredere. Am vrea să fim cu toții într-un loc unde nimănui să nu-i fie teamă de pierderea credinței.

Însă poveste ieșirii din Egipt ne dovedește că realitatea este cu mult mai complexă. Credința este doar un sentiment interior cu care noi percepem realitatea. Însă ea nu ne promite nimic, nu de bine și nu de rău. Noi nu știm care sunt planurile Domnului pentru poporul Israel și pentru întreaga omenire.

Fiecare minune este unică și n-o aprobă pe cea anterioară și nu ne vestește despre următoarea care va veni. Fiecare minune nu ne descurajează de a ne plânge și a vocifera din nou, de a ne asigura că toate detaliile sunt puse la punct.

Strigătul nu înseamnă o lipsă de credință, ci speranța că cel care trebuie ne aude și va face ceea ce noi credem că trebuie să facă. Să sperăm că vom avea întotdeauna puterea să țipăm și mai ales că există cel care să ne audă.

---

## **Pesah - Hagada șel Pesah: „Cei patru copii” [anul 5784]**



În Hagada șel Pesah, povestea ieșirii din Egipt pe care evreii o povestesc în fiecare seară de Pesah, se află la început, după ce tinerii pun întrebările cunoscute ca *Ma Niștana* מה נשתנה (Prin ce se deosebește?), începe o porțiune în care stau patru înțelepți la Bnei Brak, orașul lui Rabi Akiva și discută chestiunea poveștii ieșirii din Egipt de-a lungul nopții. Pe la început este un fragment cunoscut sub numele de „Ceii patru copii” în care se pun patru întrebări și se dau patru răspunsuri.

Acest fragment este un midraș (un fel de legendă) care se găsește în midrașul „Mehilta” și într-o variantă puțin diferită în Talmud Ierusalimi. În acest midraș ni se spune că în Tora apar patru feluri de copii. La fiecare se pune o întrebare și se dă un răspuns. Ordinea lor nu este cea în care ei apar în Tora.

**Primul care apare este *haham* חכם „înțeleptul”.** Întrebarea care se pune este din Deuteronom 6:20: „Ce înseamnă mărturiile și legile și judecățile pe care Domnul, Dumnezeul vostru vi le-a poruncit?” Răspunsul este însă nu cel din Tora, unde răspunsul este: „Sclavi am fost lui Faraon în Egipt și ne-a scos Domnul din Egipt cu mână puternică” (Deuteronom 6:21). Acest verset apare deja prescurtat în prima porțiune după *Ma niștana*, porțiunea *Avadim haiinu* עבדים היינו. Răspunsul care apare în Hagada este o parafrază a întrebării puse la început de tineri. Răspunsul este luat din regulile Pesahului: „... după consumarea [jertfei de] Pesah nu se mai adaugă desert”. Această frază este luată din Mișna, tractatul Pesahim 10:8. Poate acest lucru ne dă aluzia că acel copil care pune această întrebare la început este înțelept.

**Al doilea fiu este *rașa* ראשון „nelegiuitul”.** Întrebarea pe care o pune este din Exod 12:26: „Ce vă trebuie vouă acest ritual?” Răspunsul este foarte încolăcit și ciudat. Înainte de răspuns vine pedeapsa și cauza ei. Răspunsul se bazează pe cuvântul „vouă” din întrebare, spunând că aici referința este exclusiv la „voi” și în niciun caz la „el”. Aceasta deoarece el a ieșit din grup, din comunitate – el neagă existența lui Dumnezeu. De aceea trebuie să i se strepezească dinții. Atunci vei da răspunsul: „de aceea mi-a făcut mie Domnul aceasta când am ieșit din Egipt”. Răspunsul este din Exod 13:8. Apoi continuă răspunsul: „Mie – dar nu lui. Dacă ar fi fost acolo. Nu ar fi fost salvat”. Adică, din cauză că el nu mai aparține grupei, obștiei, el nu va fi salvat. Unii interpretează acest fapt prin versetul 27 din Exod 12 spunând că el nu va avea parte de jertfa de Pesah, iar așa nu va fi salvat,

O altă problemă extrem de dezbătută în această frază din Hagada în afară de exprimarea încâlcită versetelor, este acest verb la imperativ *hakhe et șinav* הַקְהֵת אֶת שֵׁנִי „să i se strepezească dinții” care este tradus în câteva feluri, însă pare că cea mai adecvată traducere ar fi „să-i tocești dinții”, probabil ca să nu mai poate mânca. Această rădăcină KHH este foarte rară în Tanach și are sensul de bază „neascuțit”. Verbul derivat din ea *hikha* הִקְהָה apare în tot Tanachul doar de trei ori, niciuna în Tora. Acest lucru îngreunează înțelegerea exactă a cuvântului. Majoritatea comentariilor o stabilesc ca însemnând „a scrâșni dinții”. Problema este pe de o parte că cele trei exemple din Tanach nu se potrivesc la acest sens, iar pe de altă parte găsim în Tanach alte verbe cu această semnificație. Vom aduce aici un exemplu, cel mai clar din cele trei. În Eclesiastul 10:10 apare expresia im *kaha ha-*

barzel ברזל קהה הברזל care este tradus corect „Dacă o unealtă de fier se tocește”. De asemenea celelalte două exemple din Eremia 31:28 și Ezechiel 18:2 sunt și mai obscure. Problema aceasta va rămâne încă una din multele nerezolvate.

Al treilea fiu este *tam* תם „cel simplu”. Eu cred că poate fi tradus și „neprefăcut, sincer” toate fiind legate semantic de „naiv”. În acest caz, atât întrebarea cât și răspunsul se află în același verset Exod 13:14. Întrebarea este: „Ce este asta?”. Răspunsul vine în continuare: „Cu puterea mâinii ne-a scos Domnul din Egipt, din casa robiei”.

Al patrulea fiu este *Vešeino iodea lişol* ושאינו יודע לשאול „Cel ce nu știe să întrebe”. Aici nu există de fapt o întrebare, iar răspunsul fiind din același verset ca la al doilea – *raşa*: „De aceea mi-a făcut mie Domnul când am ieșit din Egipt” (Exod 13:8). Doar că aici ni se propune, deoarece acest fiu nu știe să întrebe, să deschidem noi discuția.

Acest midraš minunat încearcă să categorisească poporul evreu în cele patru grupe foarte reprezentative din punct de vedere social și psihologic. Mi se pare că această monitorizare este valabilă și la alte popoare, inclusiv poporul român.

### **Anexă: Textul - după traducerea Rabinului Sorin Rosen**

*Binecuvântat fie Omniprezentul, binecuvântat fie El. Binecuvântat fie Cel care a dat Tora poporului Său Israel, binecuvântat fie El. Despre patru feluri de copii a vorbit Tora: unul înțelept, unul nelegiuit, unul simplu și unul care nu știe să întrebe.*

**Înțeleptul** – ce spune el? Ce înseamnă mărturiile și legile și judecățile pe care Domnul, Dumnezeul nostru, vi le-a poruncit? (Deuteronomul 6:20) Și astfel, pe acesta învață-l tradițiile [jertfei de] Pesaḥ, chiar și aceea că după consumarea [jertfei de] Pesaḥ nu se mai adaugă desert. (Mișna Pesaḥim 10:8).

**Nelegiuitul** – ce spune el? „Ce vă trebuie vouă acest ritual?” (Exodul 12:26) Vouă – dar nu lui. Și pentru că s-a exclus singur din colectivitate, neagă un principiu de bază. De aceea și tu strepezește-i dinții și spune-i: „de aceea mi-a făcut mie Domnul aceasta când am ieșit din Egipt”. (Exodul 13:8) Mie – dar nu lui. Dacă ar fi fost acolo, nu ar fi fost salvat.

**Cel simplu** – ce spune el? „Ce este aceasta?” (Exodul 13:14) Acestuia spune-i: „cu mână puternică ne-a scos Domnul din Egipt, din casa robiei”. (Exodul 13:14). Iar cu **cel ce nu știe să întrebe** deschide tu discuția, precum este spus: „Povestește-i fiului tău în acea zi, spunând: de aceea mi-a făcut Domnul aceasta când am ieșit din Egipt”. (Exodul 13:8).

---

# Pesah Şeni (al doilea Pesah) - Pericopa Behaalotcha [anul 5779]



**Pesah Şeni** (se numeşte şi **Pesah katan** – mic) cade de 14 Iyyar, exact la o lună după Erev Pesah. În ziua aceea se mai dă o ocazie de a face Pesah pentru cei care erau impuri de Pesah sau erau departe de Templu în ziua aceea şi nu au putut ajunge să depună jertfa. Această jertfă de Pesah este una din cele două miţvot ase (să faci) עשה din Tora pentru care pedeapsa este caret (pedeapsă capitală) כרת. Din cauza asta importanţa lor este aşa de mare.

În pericopa noastră se povesteşte că în al doilea an de la ieşirea din Egipt a venit la Moise un grup de oameni care nu erau atunci puri şi au cerut ca şi ei să depună jertfa de Pesah:

„Şi au fost nişte oameni care erau impuri din cauza apropierii de un mort şi nu au putut să facă Pesahul în ziua aceea. Şi au venit în ziua aceea la Moşe şi Aharon. Şi acei oameni i-au zis: noi suntem impuri din cauză că ne-am apropiat de un mort, de ce să nu fim şi noi printre cei care aduc ofrande Domnului la timp împreună cu toţi fii lui Israel (Numeri 9:6-7).

Moşe nu ştia ce să facă în această situaţie, astfel încât, cu modestie, a apelat la Kadoş Baruch Hu, care i-a răspuns printr-o nouă poruncă, şi anume că oamenii care nu sunt puri sau sunt departe de Templu pot să jertfească luna viitoare, de 14 Iyyar:

„Şi Domnul a vorbit lui Moise zicând, vorbeşte fiilor lui Israel zicând, dacă cineva dintre voi va fi impur din cauză că s-a apropiat de mort sau va fi plecat departe, voi şi generaţiile (care vor veni) vor ţine şi el Pesah pentru Dumnezeu. În luna a doua (Iyyar) de ziua a 14 a lunii, la apus îl vor face. Îl vor mânca cu maţot şi merurim (ierburi amare). Nu o să lase nimic din el până dimineaţa şi nu o să frângă nici un os din el. Toate le vor face după legile Pesahului” (Numeri 9:9-12).

Aici se adaugă şi ameninţarea cu pedeapsa de care am vorbit adresată celor care erau puri şi nu au ţinut Pesahul.

În afară de miţva de sacrificiu de Pesah mai era o miţva de a mânca jertfa cu maţot şi merurim (ierburi amare) ca şi de primul Pesah. De restul miţvoturilor ni se spune în Talmud că miţvoturile de Pesah nu se aplică în ziua asta. De exemplu, este voie să fie în casă hameţ împreună cu jertfa de Pesah, cea ce de primul Pesah era interzis. Şi Rambam scrie despre asta în cartea lui de halachot bazându-se pe Mişna, tractatul Pesachim 9:3.

O altă întrebare este de ce a fost aleasă tocmai data de 14 Iyyar şi nu alta? Cel mai răspândit răspuns îl avem de la comentatori (Raşi, Rambam şi alţii). Ei se bazează pe diferite midraşim şi spun că răspunsul se află în Exod cap. 16 unde evreii, în primul an de la ieşire începând de la data de 15 Iyyar au început să se plângă că nu au ce să

mănânce și ca atare Domnul le-a adus mana din cer care va cădea toată perioada de marș în deșert. Midrașul ne spune că o zi înainte, de 14 Iyyar li s-a terminat mața pe care au luat cu ei din Egipt ca hrană pe drum (Exod 12:39). Cu ale cuvinte „ieșirea din Egipt” care a început de 14 Nisan și-a lăsat urme până în 14 Iyyar. Probabil din cauza aceasta a ales Hakadoș Baruch Hu această zi pentru Pesah Șeni.

Astăzi ziua această este socotită drept Yom Tov pentru toți evreii. Se țineau unele ritualuri în rugăciune (de exemplu nu spuneau Tahanun) și se mâncau mațot. Este renumită poza în care deținuții evrei eliberați din lagărul de la Buchenwald țineau Șavuot. Sărbătoarea de Pesah cu 50 de zile înainte nu l-au putut ține la timpul lui, aflați fiind încă în lagăr nazist. Din cauza aceasta între cele două sărbători, de 14 Iyyar, au ținut Pesah Șeni.

În 2009 câteva organizații religioase din Israel au hotărât ca ziua aceasta să fie desemnată ca „Ziua toleranței religioase”.

Un alt fapt foarte interesant este că Pesah este singura sărbătoare la care s-a stabilit „o a doua sesiune”. La toate celelalte sărbători dacă cineva a ratat una, nu mai are o a doua șansă. Aceasta arată, printre altele, marea importanță de a aduce jertfa de Pesah, de a mânca mațot, toate acestea fiind o obligație nu numai pentru bărbați, dar și pentru femei.

Este o zi care simbolizează posibilitatea de a da o a doua șansă fiecăruia dintre noi. Să nu uităm că multor lucruri din viață pe care le-am ratat li se aplică regula Talmudică „i s-a terminat timpul, i-a expirat validitatea” *avar zmano batel corbano* עבר זמנו בטל קרבנו. Dar tocmai aici stabilește Toraua faptul că orice om are dreptul la o a doua șansă, chestiune care este analizată în profunzime la evrei de aproximativ două mii de ani. Putem spune, în această ordine de idei, că problema celei de-a doua șanse este parte integrantă din viziunea lumii proprie iudaismului. Cu alte cuvinte, [în aprecierea oricărei situații este nevoie de o balanță și de o mare investiție de înțelepciune, ca să știi cât mai mult și când să o folosești.](#)

---

## Pesah și Moise: De ce nu-l pomenim pe Moșe Rabenu în Hagada șel Pesah? [anul 5779]



În Șvi'i șel Pesah (a șaptea zi de Pesah) obișnuim să citim din Șirat Hayam (cântecul mării), din pericopa Beșalah, despre minunea despărțirii mării (Exod cap. 14-15), care scoate în relief rolul lui Hakadoș Baruch Hu în împlinirea acestei minuni. Scopul acesteia, în afară de salvarea poporului Israel, este de a-l glorifica pe Moise în fața poporului, ca fiind trimisul și profetul lui HAȘEM pe acest pământ, după cum este scris în Tora: „Și poporul a crezut în HAȘEM și în robul Său, Moșe” וַיֵּאֱמִינוּ בַיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ (Exod 14:31). Și, bineînțeles, o altă deosebit de importantă țintă este aceea de a trezi în poporul Israelului și în celelalte popoare credința în mărima absolută גדולה a lui Kadoș Baruch Hu și exclusivitatea supremației Lui: „Și egiptenii vor ști că Eu sunt Adonai” וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה (Exod 14:18).

Minunea despărțirii mării a fost numai una dintre minunile care li s-au întâmplat greu încercaților Bnei (copii) Israel în Egipt și în deșert și la care a participat Moșe. El este descris nu numai drept cel care i-a scos pe evrei din Egipt, ci, totodată, cel care a contribuit la consolidarea unității poporului, așa cum reiese din desfășurarea evenimentelor de pe muntele Sinai. Așa că nu-i de mirare că Moșe a intrat în memoria evreilor ca unul dintre fondatorii bazelor credinței evreiești. Din cauza asta, când intenționăm să-l căutăm în Hagada șel Pesah ne copleșește mirarea că el este amintit doar o singură dată și asta într-un mic fragment din pericopa Beșalah. Dar stați, sunt și manuscrise în care numele lui nu apare nici măcar o dată !

"Rabi Iose HaGlili (galileianul) spune: De unde deducem că egiptenii au trecut prin zece plăgi în Egipt și prin 50 pe mare? "În Egipt" - ce spune acest verset? "Și învățații i-au spus Faraonului: „acesta este degetul Domnului". "Și pe mare" - ce spune aceasta? Și când a văzut poporul lui Israel mâna măreață pe care așezat-o Domnul asupra Egiptului, [norodul s-a temut și a crezut în Dumnezeu și în robul său, Moise](#)".

Cei care au compus Hagada *בעלי ההגדה baalei hahagada*, au avut multe ocazii de a-l aminti pe Moise. Porțiunea care începe cu cuvintele "La început, strămoșii noștri au căzut în păcatul închinării la idoli" מתחילה עובדי עבודה זרה conține versete din testamentul lăsat de Iosua poporului Israel (Iosua 24:2-4). În versetul 5 din acest testament Moșe este amintit pe nume: ואשלח את משה ואת אהרן "Și am trimis pe Moise și pe Aaron", dar autorii Hagadalei au ales să nu adauge versetul ăsta. Numele lui Moșe lipsește și din porțiunea "Tatăl meu era arameu pierdut" אבי ארמי אובד, în care se găsește o descriere a istoriei poporului Israel, de la începuturi, până la intrarea în țară. Și din piyutul Dayenu lipsește Moise, cu toate că aici sunt amintite toate חסדים - *chasadim* „îndurările, bunătățile", pe care le-a făcut Hakadoș Baruch Hu poporului Israel: scoaterea din Egipt, despărțirea Mării Roșii și evenimentul de pe Muntele Sinai מעמד הר סיני. În toate acestea, participarea lui Moșe a fost crucială și de maximă eficiență. Atunci cum putem să înțelegem omisiunea numelui lui Moise din Hagada? Numele lui a dispărut din întâmplare sau intenționat? Merită și vom încerca să ne referim la două explicații posibile.

[Prima explicație posibilă](#) este aceea că omisiunea numelui lui Moșe este un artificiu menit să atribuie în mod exclusiv minunile lui Kadoș Baruch Hu. Iată și câteva dovezi în favoarea unei astfel de explicații: noi am văzut că în descrierea despărțirii mării sunt multe obiective și unul dintre ele este preamărirea numelui lui Moșe ca fiind mesagerul lui Kadoș Baruch Hu. Este în afară de orice îndoială că autorii Hagadalei au căutat să deplaseze toată atenția asupra lui Kadoș Baruch Hu. Ei au făcut asta pe baza principiului "nu cu ajutorul vreunui înger, nici cu ajutorul vreunui înger serafim, nici cu ajutorul vreunui alt sol, ci Hakadoș Baruch Hu însuși" (din Hagada). Este adevărat că după cum este scris în Exod 14 trecerea mării s-a făcut prin Moșe cu ajutorul bastonului său făcător de minuni (Exod 14:16-21). Însă puțin mai încolo, în Șirat Hayam, cântecul mării (Exod 15) aceeași despărțire a apelor mării este atribuită exclusiv lui Kadoș Baruch Hu ! La fel și în multe Mizmorim de Psalmi, între care 66:5-6, 78:13, 106:9-12, 136:13-15. Situația asta de tensiune între salvarea ישועה dumnezeiască și rolul lui Moșe o regăsim și în Midraș Mechilta de Rașbi, Beșalah 14:21. Midrașul explică versetul "Și Moșe și-a întins mâna peste mare" (Exod 14:21) că Moise a stat pe malul mării și și-a întins toiagul, dar marea n-a reacționat în nici un fel. Numai după ce a apărut Hakadoș Baruch Hu marea s-a retras. Moșe a spus mării: ți-am vorbit în numele lui Hakadoș Baruch Hu și nu m-ai băgat în seamă, apoi ți-am arătat toiagul, dar m-ai ignorat. Și acum, ce-ți este o frică atât de mare, de fugi?" (Psalmi 114:5). Și i-a spus marea, „nu de tine fug ci de Stăpânul pământului, Hakadoș Baruch Hu".

[O altă posibilă explicație](#) a eliminării numelui lui Moise poate să fie rezultatul controverselor פולמוס pe care evreii au purtat-o cu samaritenii de-a lungul unei perioade de sute de ani. Lupta între cele două credințe a avut loc între sfârșitul Celui de al doilea Templu (a fost distrus în anul 70 e. n.) și perioada de Geonim (secolele 9-10). Samaritenii, spre deosebire de evrei, cred numai în cele cinci cărți de Tora și în cartea Iosua. Ei au și construit un Templu alternativ pe muntele Grizim, lângă Șchem (Nablus). După credința samaritenilor, poziția lui Moșe Rabenu în Tora este cu mult mai mare decât la noi, iar ei cred că acel personaj așteptat care va veni la "capătul zilelor", adică Mașiah/Mesia, va fi un al doilea Moise. Ideea asta se găsește și în literatura helenistă și în Noul Testament. Ca un rezultat al acestei controversă anti-samaritene și poate și anti-creștină, autorii Hagadalei au găsit de cuviință să diminueze locul lui Moșe în Hagada. Asta, probabil, ca să evite un cult al personalității practicat într-o serie de grupuri și care, în momente extreme, ajungea până la divinizare. După ce a fost micșorat locul lui Moise în Hagada, s-au putut da interpretări diferite întregii povești. De exemplu, Rambam (Maimonides), care spune că

mesajul principal al Hagadalei este exprimarea recunoștinței poporului evreu față de Dumnezeu. Probabil că recunoștința asta הכרת תודה o regăsim și în piyutul Dayenu și în partea de Hagada care începe nu întâmplător cu fraza; "de aceea este datoria noastră să mulțumim, să laudăm, să slăvim, să cinstim, să adorăm, să onorăm ... pe Cel care a făcut posibile toate aceste minuni, pentru părinții noștri și pentru noi", chiar dacă o parte a acestor laude se răsfrâng și asupra lui Moșe.

לפיכך אנחנו חייבים להודות, להלל, לשבח...למי"

"שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים הללו".

Se cuvine și, totodată, este semnificativ să terminăm rândurile astea cu ceea ce spune Hagaon din Vilna (Lituania, sec. 18) despre această poveste: "Noaptea asta este o noapte de "Eu sunt El și nu altul" **אני הוא ולא אחר - Ani Hu velo acher** și din cauza asta noi îl pomenim numai pe Kadoș Baruch Hu pentru ca nu cumva oamenii să cadă în greșeală și să-și închipuie că mai există o putere dumnezeiască în afară de El".

---

## Purim - Realitate și fantezie în Cartea Esterei [anul 5782]



**Cartea Esterei din Vechiul Testament conține câteva ciudățenii.** În primul rând, numele lui Dumnezeu este absent, cu toate că prezența lui se simte, cartea fiind plină de minuni. Ciudată este și nepăsarea autorului față de asimilarea masivă a evreilor în mediul persan în care trăiau. Povestea se petrece în zilele de Pesah, însă sărbătoarea nu este amintită. Din această cauză și din multe altele a fost o dispută îndelungată între înțelepții din Talmud dacă să introducă această carte în canonul Vechiului Testament (Talmudul Babilonian, tractatul Meghila 7, fila b).

Cartea Esterei să fie oare un document istoric, sau o legendă din Orientul Antic?

Capitolul 1 este cu siguranță porțiunea care cuprinde cele mai multe elemente de istorie. Aici îl întâlnim pe regele Ahașveroș (în latină Ahasuerus) care apare și în cartea lui Ezdra (4:6). El este identificat cu împăratul persan (ahemenid) Xerxes I (486-465 î.e.n.).

Imperiul Ahemenid a fost întemeiat de împăratul Cyrus al II-lea cel Mare (559-530 î.e.n.), bunicul lui Xerxes. În istoria iudaică și potrivit celor scrise în Vechiul Testament el a eliberat evreii din captivitatea babiloniană și le-a permis să restabilească vechiul cult și să reconstruiască Templul din Ierusalim.



Ca să înțelegem guvernarea lui Cyrus al II-lea, trebuie să explicăm pe scurt sistemul lui administrativ. Imperiul, care avea patru capitale, era compus din numeroase „state”.

Acestea sunt cele 127 de provincii de la începutul cărții. Singura relicvă contemporană este așa-numitul „Cilindru al lui Cyrus” scris cu litere cuneiforme și expus la British Museum. În acest document, formulat în limba akkadiană, este proslăvită victoria lui Cyrus asupra lui Nabonidus, considerată plăcută zeului Marduk, și este descris modul în care Cyrus a îmbunătățit viața cetății și a eliberat popoarele strămutate.

Lui Cyrus al II-lea i-a urmat fiul său, Cambyses al II-lea (530-522 î.e.n.) și apoi Darius I cel Mare (523-480 î.e.n.). Fiul acestuia și al Atossei (fiica lui Cyrus al II-lea) este eroul poveștii noastre, Xerxes I, sau în ebraică Ahașveroș. După cum apare în povestea biblică, imperiul lui se întindea din India până în Etiopia, adică din Valea Indusului până în Sudanul actual (vezi harta).

Cartea Esterei începe cu o petrecere regală în capitala de iarnă al imperiului, Susa, sau în textul biblic Șușan, din actuala provincie Khuzestan. (În antichitate era capitala Elam-ului după cum este scris în Daniel 8:2.)

## Ciudățeniile ale monarhiei

Nu avem surse persane despre petrecerile de la curtea imperială. Textul biblic descrie în detaliu belșugul de vase din aur, argint, sau marmură. În versetele 7-8 din Capitolul 1 se arată „Divanuri de aur și de argint erau așezate pe pardoseala de porfiră, de marmură albă, de sidex și de marmură neagră. Băuturile se turnau în vase de aur și în cupe felurite, în valoare de treizeci de mii de talanți...”

Acest lux este confirmat și de scriitorii greci contemporani. Ctesias din Knidos, un istoric și medic grec, fostul medic personal al lui Artaxerxes al II-lea, se plânge că nu poate bea vin dintr-o cană de lut, ca un om civilizată, ci numai din cupe de aur sau argint.

După spusele istoricului grec Herodot, monarhii ahemenizi susțineau că în stare de ebrietate omul este mai înțelept decât treaz. Aceasta poate explica unele situații ciudate din cartea Esterei. De exemplu după ce s-a îmbătat benchetuind cu cele șapte căpetenii (cap. 1:10), Ahașveroș le-a poruncit să o pedepsească în public pe împărăteasa Vaști (cap. 1:10-21). La fel și după ce au luat hotărârea „să nimicească, să omoare și să facă să piară pe toți evreii” (cap. 3:13) și au trimis-o tuturor guvernatorilor, Ahașveroș și Haman s-au îmbătat (cap. 3:15).

Alte incidente obscure devin mai clare dacă luăm în considerare obiceiurile persane. De exemplu împăratul poruncește să i se citească din cartea cronicilor. Se poate că cel mai puternic om din Imperiul Persan nu știe să citească? Da, pe atunci doar scribii știau să scrie și să citească.

## Împăratul și femeile

În Cartea Esterei Ahașveroș este manipulat cu ușurință de femei. Și istoricii greci îl caracterizează pe Xerxes I ca pe un afemeiat, hotărârile sale fiind influențate de acestea.

În *Istoriile* lui Herodot apare o anecdotă despre prima soție a lui Xerxes I, Amestris (pe care unii istorici o identifică cu Ester) care i-a făcut o mantie minunat de frumoasă.

Încântat de noul veșmânt, Xerxes l-a îmbrăcat la o întâlnire cu iubita lui, Artaynte (care îi era și noră și nepoată). Ca de obicei, împăratul a întrebat-o ce și-ar dori, iar Artaynte i-a cerut mantia. Știind că soția lui va fi geloasă, Xerxes a implorat-o să aleagă altceva, aur, orașe, orice, dar ea a refuzat. Învins, el i-a dat mantia și femeia s-a fândosit cu ea prin tot palatul.

Amestris a așteptat cu răbdare momentul răzbunării: ziua de naștere a împăratului, când el își ierta supușii. Amestris i-a cerut soțului ei să redea mamei lui Artaynte toate drepturile pe care i le luase. În trecut, aceasta fusese curtată de Xerxes și ca s-o cucerească, el l-a căsătorit pe fiul său, Darius, ci fiica ei, Artaynte. Însă ea continua să-l respingă. Împărăteasa Amestris a învinuit-o pe Artaynte pentru infidelitatea soțului ei, pedepsind-o cu o soartă mai cruntă ca moartea: mutilarea care i-a distrus frumusețea.

## Despre nume

Toate personajele din Cartea Esterei, fie ele evreiești sau persane, poartă nume ciudate, unice în tot Vechiul Testament. Întrebarea este dacă ele sunt autentice, ori fac și ele parte dintr-o legendă. Vom analiza câteva dintre ele cu instrumente biblice, istorice și lingvistice.

Numele îmăprătesei Amestris nu poate fi identificat cu cel al Esterei, chiar dacă conține aceleași litere (STR), ci mai degrabă cu Vaști. Dar din punct de vedere istoric ea nu o reprezintă pe Vaști. Ctesias spune că, spre deosebire de Vaști, ea a supraviețuit multă vreme împăratului, participând la conducerea țării împreună cu fiul ei, împăratul Artaxerxes (425-405 î.e.n.).

Numele împăratului, Ahașveroș, mai apare de încă două ori în Vechiul Testament, ceea ce dovedește că a existat un rege cu așa un nume asemănător. L-am identificat cu împăratul Xerxes I din motive gramaticale, cronologice, istorice și chiar și psihologice, de comportament.

Ahașveroș sună foarte diferit de Xerxes. Dar Xerxes este forma greacă a numelui, nu cea persană. În persana antică numele suna aproximativ „Chșayarșā”. Adaptând acest nume la regulile fonetice ale ebraicii biblice, se obține Ahașveroș.

Identificarea împăratului cu Xerxes I nu este sigură. În traducerea greacă a Bibliei ebraice, făcută în secolul al III-lea î.e.n. – Septuaginta, Ahașveroș este numit Artaxerxes, care este fiul și moștenitorul lui Xerxes I. Dar în Ezra 4:7 apare Artahșasta, fiul lui Ahașveroș. Deci chiar dacă fonetic Artaxerxes se potrivește mai bine cu Ahașveroș, se preferă varianta Xerxes I.

Pentru Estera și Mardoheu situația este mult mai simplă. Numele Estera, care apare doar în această carte, este varianta ebraică a numelui zeiței mesopotamiene Iștar, zeița războiului, a dragostei și a fertilității. În tot Orientul Antic această zeiță era simbolizată de mirt, plantă care în ebraică se numește *hadas*. Și iată că Vechiul Testament spune că numele ei original era Hadasa (cap. 2:7). Cu alte cuvinte numele Estera este o traducere babiloniană a numelui ei ebraic. Pare bizar că numele zeiței care este și protectoarea prostituatelor și patroana cârciumilor, iar cultul ei include un templu al prostituatelor, este acceptat cu atâta nonșalanță.

Numele lui Mardoheu Evreul (Mordehai Haiehudi) derivă din numele lui Marduk, zeul suprem babilonian. El este numit și Bel sau Baal, cel mai important zeu din panteonul canaanit. Marduk este zeul dreptății, al ordinii și al destinului. Numele lui Mordaheu mai apare în Vechiul Testament în cărțile lui Ezra 2:2 și Nehemia 7:7

Astăzi cele două nume și-au pierdut conotațiile păgâne, devenind nume evreiești.

Despre alte nume din carte, cum este Haman voi scrie cu altă ocazie.

## **Estera în zilele noastre**

Închei cu o întâmplare petrecută acum trei ani. După o prezentare în limba engleză pentru studenții de la Litere la o universitate din România, a venit la mine un student din Iran care învâța în România. Aflând că sunt din Israel, mi-a povestit că el este din orașul Shush, identificat cu orașul Șușan din cartea Esterei. El cunoștea bine cartea și mi-a povestit că toți locuitorii orașului cunosc povestea, mi-a arătat chiar poze din oraș cu statui ale personajelor, mai ales Estera și Mardoheu.

[Nu are importanță dacă povestea Esterei este adevăr istoric, legendă, sau chiar ficțiune, dar ea trăiește nu numai în ritualul iudaic, ci și ale alte popoare – de la extremiștii șiiți iranieni și până la amatorii de Cabala, ca Madonna, care a primit numele evreiesc Esther.](#)

### Bibliografie

Tamar Eilam Gindin. The Book of Esther Unmasked. 2016

Vera Basch Moreen. In Queen Esther's Garden: An Anthology of Judeo-Persian Literature. Yale University Press, 2000

Herodot. Cele mai faimoase istorii. Humanitas, 2018 Encyclopedia Britannica. Ishtar, Marduk

Shafir Asher. The Manual of Style Guide for Hebrew. Tel Aviv 2016. In hebrew: Yitur Lașon.

*A apărut în revista Baabel, martie 2022*

---

## **Purim - Cadrul istoric al „Cărții Esterei” [anul 5784]**



Cartea Esterei este plină de șovăieli și întrebări nerezolvate. Iată câteva exemple:

1. Regele Ahașveroș organizează un ospăț „pentru toate căpeteniile lui și slujitorii lui” de-a lungul a 180 de zile (Ester 1:3-4). Este pur și simplu inacceptabil ca sărbătoririle de încoronare în loc să țină o săptămână-două să se întindă pe o jumătate de an.
2. Mai mult decât atât, de ce sărbătorirea încoronării se petrece doar în anul al treilea de la încoronare (1:3) și nu în primul an?
3. Pentru ce încă un ospăț „de șapte zile în curtea grădinii sălii de audiențe” (1:5)?
4. Cum ar trebui să înțelegem rivalitatea între Ahașveroș și Vaști, soția lui, care culminează cu „furia s-a aprins în el” (1:12).
5. De ce Mordehai o lasă, ba chiar o „împinge” pe Ester spre casa regelui? Oare identitatea iudaică a lui și a ei sunt atât de slabe?
6. Ce l-a determinat pe Haman să aplice o asemenea sancțiune extrem de gravă „să se nimicească, să seucidă și să se prăpădească toți iudeii” (3:13).
7. Ce l-a convins pe Ahașveroș să accepte cu atâta rapiditate planul lui Haman? Doar iudeii erau o grupare economică în imperiul persan și începând cu regele Cyrus, atitudinea regilor față de iudei era foarte pozitivă.
8. Iar în sfârșit, ce l-a determinat pe Ahașveroș să-și schimbe hotărârea de a extermina toți iudeii? Oare o supărare pe un om poate schimba politica unui imperiu?

Răspunsurile la aceste întrebări le vom căuta cu ajutorul marelui istoric grec Herodot, numit „părintele istoriei”, în cartea sa „Istoriei” (apărut limba română în 2 volume în 1961 în ed. Științifică și prescurtat în 2018 în ed. Humanitas, altă traducere în ed. Minerva 1984) care se ocupă de perioada în care se petrece „Cartea Esterei”, adică sec. 5 î.e.n. Cartea „Istoriei” se ocupă mai ales de războiul purtat atunci între greci și imperiul persan.

Majoritatea cercetătorilor îl identifică pe Ahașveroș cu regele Persiei Xerxes I, numit așa de Herodot și supranumit Xerxes cel Mare, al cărui nume în persană antică și acadiană este diferit, Xșayarša. El este cel de al patrulea rege din dinastia persană, care include pe: Cyrus (559-530), Cambyses (530-522), Darius I cel Mare (522-486). El a domnit între 486-465 î.e.n. Există și unele surse în Vechiul Testament, Ezra cap. 4,5 și 6 în care Ahașveroș apare după Cyrus și Darius.

Războiul contra grecilor a fost problema principală de care se ocupa Ahașveroș de-a lungul domniei lui. Țelul său era să preia puterea imperiului persan asupra întregii lumi: Cyrus a înființat imperiul care stăpânea tot estul Mării Mediterane; Cambyses l-a continuat pe Cyrus, a cucerit Egiptul și ajuns până în Etiopia (Kuș); Darius I a lărgit limitele imperiului spre est până în India și apoi s-a învârtit spre vest dorind să cucerească Grecia – poarta spre Europa. În anul 490 î.e.n. a ieșit cu o armată uriașă să cucerească Atena. În lupta de la Maraton, la nord de Atena, armata persană a fost învinsă crunt, iar rămășițele sale s-au retras în Asia Mică.

Eșecul lui Darius nu i-a scutit pe persieni de la aspirația de a cuceri Grecia. Fiul său, Ahașveroș, adică Xerxes, a stabilit acest țel ca principala aspirație a imperiului persian. El a început pregătirile în al treilea an al monarhiei sale după ce a învins diferiți inamici și și-a consolidat puterea. Ospățul din anul al treilea de la încoronare, despre care ni se povestește în carte, era o întrunire a tuturor reprezentanților țărilor care aparțineau imperiului pentru

planificarea campaniei și organizarea ei. Pentru a constitui o armată mare, avea nevoie de colaborarea tuturor țărilor și popoarelor din imperiu: „În cel de al treilea an al domniei lui, a făcut un ospăț pentru toate căpeteniile lui și slujitorii lui, elita Persiei și Mediei, guvernatorii județelor și căpeteniile ținuturilor de dinaintea lui” (Ester 1:3). Aievea, că pentru a atrage toate popoarele să participe la acest război, trebuia să arate „bogăția glorioasei lui împărății și cinstirea splendidei lui majestăți” (Ester 1:4), fiindcă mercenarii sunt pregătiți să vină la război numai pentru bani mulți. Convenția de organizare și pregătire a durat după cele scrise în carte 180 de zile, a încheiat-o Ahașveroș cu un ospăț scurt de șapte zile, care avea ca scop să emită o atmosferă de siguranță în reușita și victoria acestei campanii.

Atmosfera victorioasă este tulburată de regina Vaști, care refuză să vină în fața convenției ca să poarte un discurs de încurajare și sprijin. Ea înțelege, fiind o femeie înțeleaptă că soarta acestei campanii va fi identică cu cea făcută de Darius, care s-a terminat cu o înfrângere și o umilință crunte. Răspunsul lui Ahașveroș și a demnitarilor la revolta lui Vaști a fost acută, deoarece ei au înțeles că aceasta se poate transforma într-o răscoală a multor femei și poate afecta motivația multor bărbați: „Căci fapta împărătesei va ajunge la toate femeile să-și disprețuiască soții în ochii lor ...” (Ester 1:17), adică multe femei își vor batjocori soții care ies la un război ratat înainte de a începe. Înlăturarea publică a împărătesei neascultătoare a fost menită să determine femeile că „vor da onoare soților lor” (Ester 1:20) și îi vor încuraja ca să iasă la război și să le aducă multă pradă.

Convenția „ospățul” a reușit și Ahașveroș a reușit să adune o oștire uriașă de un sfert de milion de soldați și o flotă considerabilă. În anul 480 î.e.n., adică în anul al șaselea al domniei sale, armata persană a ieșit să lupte în Grecia. Flota lui a trecut Dardanelele, iar armata a continuat pe uscat spre Atena. Grecii au încercat să-i oprească pe persieni lângă localitatea Termopilas, însă armata greacă a pierdut această bătălie eroică. Persienii au înaintat spre Atena, au cucerit-o și i-au prădat comorile și au distrus-o până la temelii. Sparta, adversarul Atenei a hotărât să i se alăture de frica unei posibile sortii asemănătoare. Cele două mari puteri și-au unit flota, și la bătălia de lângă insula Salamis flota greacă a învins pe cea persană în mod desăvârșit. Navele militare grecești erau mult mai rapide decât cele persiene, care erau mari, greoaie și lente.

Xerses (Ahașveroș) se afla într-o dilemă enormă: să întoarcă armata desfășurată de-a lungul țărmului Greciei înapoi spre Asia Mică și să renunțe la cucerirea Europei sau să continue campania. El s-a consultat cu șeful armatei sale, Mardonius și a hotărât să refacă repede flota și să aducă întăriri și aprovizionări armatei rămasă acolo, ca să completeze cucerirea Greciei. Grecii la fel au folosit timpul liber ca să unească armata ateniană cu cea spartană. În anul 479 î.e.n. s-a desfășurat pe uscat, lângă orașelul Plataea bătălia. Armata aceasta unită i-a învins pe persieni, iar pe mare lângă insula Samos i-au învins și navele. Rămășițele armatei persiene s-au retras în Asia Mică. Aici se încheie descriția din cartea lui Herodot. Noi putem urmări continuarea poveștii după scrisesele din cartea „Ester”.

Chiar și după uriașul eșec, Ahașveroș nu a renunțat la visul său de a termina ceea ce tatăl său, Darius n-a reușit. Însă flota era distrusă, armata s-a răspândit și banii s-au terminat. Ca să construiască o armată nouă era nevoie de mulți bani. Banii se pot aduna prin mărirea taxelor, însă o astfel de acțiune se întinde pe o perioadă lungă și provoacă popoarele din imperiu să nu mai vrea să participe la un nou război. În această situație, Ministrul de Finanțe al Persiei, Haman, prezintă o propunere genială: evreii! Ei sunt miza pentru refacerea armatei. Noi știm din surse grecești și persiene că evreii în exodul babilonian s-au integrat remarcabil în viața economică și comercială a imperiului. Propunerea lui era să se ia banii de la evreii bogați.

În imperiul persan s-a amplificat atmosfera de antisemitism care s-a alimentat de la popoarele din împrejur care s-au opus construirii Templului din Ierusalim: „Apoi, sub domnia lui Ahașveroș, la începutul domniei lui, au scris o scrisoare de acuzare împotriva locuitorilor lui Iuda și ai Ierusalimului” (Ezra 4:6). Această atmosferă putea fi amplificată prin remarcarea deosebirilor și diferențelor dintre evrei și restul: „... și legile lor sunt diferite de ale oricărui popor și legile împăratului nu le înfăptuiesc” (Ester 3:8). Scoaterea evreilor din cadrul legitim a făcut posibilă apariția ideii de exterminare pentru a obține bunurile lor financiare: „... să se scrie să fie prăpădiți și zece mii de talanți de argint, voi cântări în mâinile celor ce înfăptuiesc sarcina să fie aduși în visteriile statului” (Ester 3:9). Cei care „înfăptuiesc sarcina” sunt gestionarii reconstruirii armatei. Ahașveroș a aprobat planul fiindcă nu avea o altă cale de a obține repede bani. El spune: „Argintul ți-e dăruit ție, și poporul, să faci cu el precum e plăcut în ochii tăi” (Ester 3:11). Ce înseamnă asta? Fă rost de bani în orice fel care ți se pare adecvat și cel mai eficace.

Activarea planului diabolic s-a amânat cu un an ca să se formeze un mediu social care să accepte planul.

În acest moment apare Ester. După părerea marelui înțelept contemporan, HaRav Adin Steinsaltz ea a fost introdusă în casa împăratului ca un agent secret a cărei misiune era zădărnicierea planului de a-i vătăma pe evrei. Posibilitatea de a-i ataca pe evrei exista deja de la începutul domniei lui Ahașveroș, după cum citim chiar din Tanach: „Apoi, sub domnia lui Ahașveroș, la începutul domniei lui, au scris o scrisoare de acuzare împotriva locuitorilor lui Iuda și ai Ierusalimului” (Ezra 4:6). Aceasta este clipa în care Ester trebuie să-și însușească misiunea: „Și oare cine știe dacă nu pentru o vreme ca aceasta ai ajuns la împărăție?” (Ester 4:14). Probabil că în afara păcălelilor care veneau ca să-i stârnească lui Ahașveroș gelozia și furia, Ester a făcut o treabă profundă de convingere. Primul țel al convorbirii a fost să-l convingă pe Ahașveroș că nu are nicio noimă să iasă la încă o campanie militară după eșecul din prima. Ea probabil i-a explicat cu mult tact că ar fi mai bine să-și fortifice guvernarea în uriașul imperiu moștenit de la tatăl său: „... din India și până în Etiopia [peste] o sută douăzeci și șapte de ținuturi” (Ester 1:1). Până la epoca persană nu a existat așa un imperiu și aceasta justifică consolidarea și întărirea lui. Ester susține că într-o astfel de misiune, tocmai evreii care sunt răspândiți în tot imperiul „un popor risipit și împrăștiat” (Ester 3:8) pot fi o putere importantă. Ei excelează în comerț și economie și pot consolida legăturile între porțiunile imperiului „căci vrăjmașul nu-i vrednic de pierderea împăratului” (Ester 7:4), adică daunele de la exterminarea evreilor sunt cu mult mai mari decât câștigul care se poate atinge prin distrugerea lor.

Marele succes al lui Ester a constatat în convingerea lui Ahașveroș să renunțe la încă o campanie militară. Așadar, planul lui Haman nu numai că era inutil, ci a devenit periculos și amenințător. Urcarea lui Mordehai la curtea lui Ahașveroș este rezultatul anulării planului lui Haman și inițierea unui plan economic nou. În noul plan au fost incluse îmbunătățirea căilor de transport pentru dezvoltarea comerțului. Pentru atingerea scopului era necesară colectarea tuturor taxelor și exact aceasta a făcut Ahașveroș: „Și a pus împăratul Ahașveroș un bir asupra țării” (Ester 10:1). Aceste fapte le găsim și în cartea „Istoriei” a lui Herodot, cartea a noua, care se ocupă de acțiunile lui Xerxes pentru întărirea imperiului după întoarcerea lui din Grecia.

[Dimensiunea spirituală a divinității din carte reprezintă, între altele prin inteligența deosebită dată de Domnul Dumnezeu lui Mordehai și Ester ca ei să acționeze corect la timpul potrivit.](#)

La sfârșit, cartea „Istoriei” a lui Herodot ne dă oportunitatea să înțelegem și să considerăm cartea „Ester” ca o poveste adevărată și credibilă și din punct de vedere istoric.

---

## **Purim și Megilat (sul) Ester [anul 5779]**



Purim este o sărbătoare în memoria salvării evreilor de la punerea în aplicare a decretelor lui Haman, care se ține de 14 Adar sau de 15 Adar, Șuşan Purim (în orașe înconjurate de ziduri de pe vremea cuceririi orașului Yericho). Dacă este un an bisect și sunt două luni de Adar bineînțeles că totul va fi de Adar Șeni, adică în al doilea Adar. Asta fiindcă (așa este scris în Midraș,), în anul în care s-a întâmplat evenimentul și Haman a aruncat Purul (adică a tras la sorți) el a căzut la sfârșitul de lună Adar Șeni, fiind un an bisect în același an. În afară de asta luna principală este Adar Șeni și toate evenimentele semnificative se petrec de Adar Șeni.

Purim este una dintre "zilele bune" *yamim tovim* ימים טובים amintite în midrașul "Megilat Taanit". Printre evenimentele din luna Adar scrie: "În ziua a paisprezecea și în ziua a cincisprezecea a acestei luni sunt zilele de Purim în care nu se jeleşte." Dintre toate zilele bune amintite în acest Midraș numai două mai există astăzi: Hanuca și Purim. Și Yosef Ben Matitياهو (Yosefus Flavius) vorbește despre Purim ca fiind o sărbătoare pe care evreii o sărbătoresc timp de două zile în toată lumea.

#### Mișvoturile principale pentru Purim sunt:

- **Ascultarea Megilat Ester** scrisă pe pergament cu brachot (binecuvântări) înainte și după
- Citire din Tora în pericopa Amalek פרשת זכור
- Petrecere de veselie - Seudat Purim
- Daruri la prieteni și la săraci משלוח מנות

Diferența între Hanuca și Purim este aceea că, în timp ce de Hanuca spunem Hallel Șalem așa cum facem la sărbătorile din Tora, de Purim nu spunem Hallel de loc. Pe de altă parte de Purim avem mișva să fim veseli în toate felurile, ceea ce nu este prevăzut de Hanuca.

După comentatori diferența este că de Purim persecutorii au vrut să distrugă corpul Israelului și din cauza asta trebuie să predomine formele bucuriei corporale (multă mișcare, dans, gestică, mimică). De Hanuca era invers. Pe greci nu i-a interesat să-i distrugă pe evrei și să-i atace fizic. Dovada este dezvoltarea helenismului. Ținta lor era distrugere spirituală. Din cauza asta noi avem porunca să spunem rugăciuni de mulțumire și să aprindem lumânări.

Rambam scrie în Mișne Tora (Hilchot Purim 2:18) despre Purim și Megilat Ester: "Toate Cărțile Profeților și Scrierile vor fi date uitării în zilele lui Mesia în afară de Cartea Esterei care va rămâne asemeni celor cinci cărți ale Torei și legilor din Tora Orală. Și deși amintirea tuturor necazurilor va fi uitată, precum scrie profetul (Yeșaaiahu/ Isaia 65:16) "Căci au fost uitate necazurile vechi, căci s-au ascuns din ochii mei" - zilele de Purim nu vor fi uitate precum scrie (Ester 9:28) "Căci aceste zile de Purim nu vor trece și amintirea lor nu va conține din seminția lor.".

#### Câteva aspecte care sunt specifice Purimului:

- Este singura sărbătoare care se ține în două zile diferite (și chiar în trei câteodată, în funcție de orașul de reședință, după cum am descris mai sus).
- Este singura sărbătoare evreiască care permite băutul vinului în exces. Despre asta este scris în Talmud Bavli, tractatul Megila 7:2: "Are omul dator să se îmbete de Purim până nu va recunoaște dintre "Blestemat fie Haman" și "Binecuvântat fie Mordechai" מעדלא ידע מעדלא ידע".
- De Purim s-a statornicit să facem în cinstea minunii o masă festivă, altfel decum se obișnuiește de

Pesah și Hanuca când spunem Halel pentru minune.

- Figura principală a evenimentelor care au dus la oprirea planului de exterminare a evreilor și la pedepsirea uneltitorului Haman a fost o femeie – Regina Ester, care a devenit ulterior cea mai puternică femeie din enormul Imperiu Persan. Și transformarea acestor evenimente de salvare într-o sărbătoare națională sunt, după cum ne învață Rabi Șmuel Bar Yehuda în Talmud, datorate tot inițiativei lui Ester care a cerut de la înțelepții acelei perioade să îi confere acestei sărbători un statut permanent. Înțelepții au refuzat la început, însă după ce Ester le-a spus că evenimentele au fost deja introduse în cărțile de istorie din Persia și Media (scris în Talmud Bavli, tractatul Megila 7:1) în final au consimțit. În afară de asta, de Purim femeile sunt obligate de toate mișvoturile a le sărbători, cu toate că sunt mișvot pozitive care depind de un anume timp. De aceste mișvoturi femeile sunt, în general, scutite, dar fiindcă și ele au participat la această minune ele sunt, de această dată, chiar obligate. Cu atât mai mult cu cât, după aprecierea marelui comentator Rașbam, nepotul lui Rași, ele au fost chiar partea principală a minunii.

## Luna Adar și Taanit (post) Ester

Luna Adar este, spre deosebire de luna Av, o lună în care suntem îndemnați să fim veseli încă din prima zi. În Talmud Bavli, tratatul Taanit scrie: *"De la începutul lunii Adar înmulțim bucuria"* משנכנס אדר מרבין בשמחה. Deci, noi trebuie să fim veseli nu numai o zi, ci toată luna.

Numai că în ziua de 13 Adar (și în orașele de care am vorbit în 14 Adar) se ține un post de dimineață până seara, post care se numește Taanit Ester sau Postul Esterei în amintirea postului pe care ea l-a ținut înainte de a intra la rege ca să încerce să-i salveze pe evrei de la exterminare, încercare ce a fost încununată de succes. Dacă ziua cade de Șabat atunci ziua postului devine joi. Nici ziua aceasta nu trebuie să fie o zi tristă și de aceea nu spunem Tahanun .

Originea acestui post îl găsim în Cartea Esterei (Ester 4:16): *"Du-te și adună toți evreii care se găsesc în Susa și să nu măncați trei zile noapte și zi, deasemenea eu și slujnicele mele vom posti"*.

După cum ne este scris în Talmud, tratatul Megila, erau trei zile de post care se țineau chiar de Pesah, cum a fost în povestea originală. Dar în midraș ne este povestit că de Pesah trebuia să mănânce că era sărbătoare. Așa că noi auzim din perioada de Geonim din Bavel despre Taanit Ester cum ținem noi astăzi, adică în luna Adar. Și Rași și Rambam ne vorbesc despre postul acesta în luna Adar.

Vom încheia cu un citat din cartea "Hemdat Yamim" (autorul probabil Rabi Yisrael Yaakov Algazi, apărut în 1732 la Izmir) despre valoarea acestei zile: *"Precum în zilele lui Mordechai și Ester prin post și căință au fost salvați, la fel și astăzi, dacă în ziua de post se va trezi sufletul neamului lui Israel spre căință, își va ridica a doua oară mâna să-și mântuiască neamul și să-și desăvârșească lumea prin instaurarea împărăției Atotputernicului"*.

---

## Purim: Adloiada - Carnavalul de Purim din Tel Aviv [anul 5781]



Purim este o sărbătoare foarte specială în care ni se cere să fim veseli ca să sărbătorim salvarea evreilor de la exterminare în Persia, în urmă cu 2.500 de ani. Această sărbătoare se bazează pe o carte din Vechiul Testament, *Meghilat Ester* (Sului Esterei). Povestea este foarte cunoscută, nu cred că este nevoie să o reamintim aici. Deoarece în timpul acestei sărbători este permis de a lucra, ea a căpătat câteva caracteristici unice, care nu există în celelalte sărbători. La aceasta se adaugă și două porunci care apar în Talmud. Prima spune „De când începe luna Adar, trebuie să ne veselim”. Purim se sărbătorește în ziua de 15 a lunii Adar, exact cu o lună înainte de Pesah. Evreilor li se poruncește să fie veseli toată luna Adar. În Talmud veselie se măsoară în termeni biblici: „Să bea *până nu mai știe* care e Haman cel blestemat și care e Mordechai cel binecuvântat.” Cu alte cuvinte Purim este singura sărbătoare în care ni se poruncește (după alte păreri ni se permite) să ne îmbățăm. Încă din Evul Mediu, evreii se distrau făcând imitații, parodii și deghizări.

Purim este în esență o sărbătoare din diaspora. Ea comemorează o întâmplare petrecută în diaspora, fără nicio legătură cu Ereț Israel. De aceea populației evreiești stabilite în Palestina i-a fost greu să găsească o temă principală pentru această sărbătoare. Unii intelectuali, cum ar fi poetul național Haim Nahman Bialik, au propus chiar ca în Israel această sărbătoare să fie desființată și să se serbeze numai Hanuca, care este o sărbătoare pur israeliană.

În 1912, profesorul de desen Avraham Aldema de la Gimnaziul Ebraic din Tel Aviv a propus ca de Purim să aibă loc o paradă pe strada principală a orașului, strada Herzl, care să continue pe „Bulevard”, cea mai somptuoasă stradă de atunci. În propunere el include și deghizarea elevilor. Tel Aviv avea pe atunci doar 3 ani. Gimnaziul era mai vechi. El a fost înființat în 1905 la lafo și în 1910 a trecut în Tel Aviv, pe locul unde se află astăzi *Migdal Șalom*. Din păcate în 1958 clădirea a fost demolată, școala mutându-se în nordul orașului, unde a rămas până astăzi.

În anii următori carnavalul s-a extins pe mai multe străzi, a devenit mai organizat și i s-au adăugat care alegorice. Îi lipsea însă un nume ebraic. „Brigada de apărare a limbii ebraice” cerea categoric un nume ebraic. Această așa-numită brigadă era compusă din tineri, mai ales elevi, care cutreierau străzile centrale ale orașului. Trecătorii care vorbeau o altă limbă decât ebraica, mai ales idiș, erau opriți și primeau un bilețel pe care era scris „Evreu, vorbește ebraica!” Au urmat multe controverse, certuri și chiar încăierări, până când a fost acceptată propunerea unuia dintre membrii juriului carnavalului, pe nume Berkovitch. El a propus combinația de cuvinte ebraice și aramaice *ad+delo+iada*, adică *până nu mai știe*, după vorbele din Talmud. Din cele trei cuvinte s-a compus unul singur, vechi-nou: *Addeloiada*, care a intrat în vocabularul ebraic moderne sub forma *Adlojada*. Acesta a rămas numele carnavalului din 1932 încoace.

În anii 20-30 parada s-a mărit și au apărut teme noi, naționale, politice, dar și istorice și de Purim. Printre temele reprezentate în cortegiul festiv erau *aliyot* (valurile de imigrație), *haluțim* (pionierii), noua agricultură. Primul primar al Tel Avivului, Meir Dizengoff, deschidea sărbătoarea, călărind în fruntea alaiului.

Nu au lipsit nici incidentele diplomatice. În 1926 au defilat cu un sicriu negru în care se afla mandatul britanic. Acest act i-a infuriat pe englezi. În 1934 a mășăluit un om deghizat în Hitler, cu un slogan care cerea „moarte

evreilor”. Consulatul german a protestat, dar Dizengoff a refuzat se prezinte scuze, spunând că la noi este libertate de expresie.

### Concursul de frumusețe Ester HaMalca

Faimosul cineast Baruch Agadati, despre care am vorbit data trecută, a observat succesul fenomenal al acestui carnaval și ale petrecerilor de Purim. El a devenit „regele petrecerilor din Tel Aviv”, numit și „Casanova al săracilor”. Chiar și în ultimii ani ai vieții arăta bine.

Eu l-am cunoscut la sfârșitul anilor 60. Eram student sărac și căutam de lucru. Era cât pe ce să lucrez la el, dar până la urmă am ajuns să predau la liceu, iar după un an și la universitate. În orice caz, în anii 20 Agadati organiza baluri renumite de Purim în sala cinematografului Eden din cartierul Neve Tzedek. (Astăzi în locul lui este o bancă.) Toată lumea mondenă se înghesuia la aceste petreceri.

În 1926 i-a venit ideea ca în cadrul acestor petreceri să organizeze un concurs de frumusețe în cinstea reginei Ester. Era ceva nemaiauzit într-o țară profund religioasă. Primul concurs s-a ținut înainte de Purim. Fetele au fost prezentate publicului, care a ales „regina”. Cea mai celebră Ester a fost cea aleasă în 1928. Era Tzipora Tzabari, originară din Yemen, care vindea lapte la domiciliu. Baruch Agadati și Tzipora Tzabari au mers împreună în fruntea paradei.

### „Groaznica destrăbălare”

Un eveniment atât de liber într-o țară ca Israel, mai ales în vremurile acelea, nu putea trece fără o ripostă cruntă din partea grupurilor religioase. Voci nemulțumite s-au auzit încă din anii 20; ele s-au amplificat în anii 30. În fruntea opoziției se afla Prim Rabinul Avraham Ițhak HaCohen Kook și scriitorul **Alexander Siskind Rabinovitz** (cunoscut după acronimul “Azar”). S-a exercitat o presiune enormă asupra primarului Dizengoff pentru ca Adloiada să înceteze. La Ierusalim au apărut nenumărate afișe numite *pașkevil*, care reprezintă până astăzi sistemul de comunicare și socializare în comunitatea ultra- religioasă, un fel de Facebook. Ele descriau acest carnaval ca fiind obscen și destrăbălat.

Presiunile au dat roade și Dizengoff a desființat carnavalul. Alegerea reginei Ester a fost oprită în 1930, iar Adloiada în 1936. (Se pare că lipsa de fonduri a contribuit și ea la încetarea evenimentelor.) Concursurile de frumusețe au fost reluate în anii 50, dar în locul reginei Ester se alege Miss Israel.

### Aldoiada în zilele noastre

Adloiada a fost reluată în anii 50 și foarte repede s-a răspândit și în alte orașe. Astăzi nu mai există niciun oraș în țară unde să nu se țină această paradă. Cea din Tel Aviv s-a mutat în orașul vecin, Holon, care devine pentru o zi capitala Persiei antice, Șușan (Susa). Din păcate în Israel adesea plouă de Purim. Toată lumea speră să aibă parte de o zi frumoasă și caldă.

De Purim copiii și chiar unii adulți se deghizează la școală, pe stradă sau la lucru. S-a dezvoltat o întreagă industrie de costume și măști. În fiecare an apar multe măști legate de o temă comună, de actualitate. Anul acesta, din cauza epidemiei nu au sosit costumele fabricate în China și mulți își confecționează singuri „costume albe de protecție”, așa cum se văd la televizor. Probabil acesta va fi tema anului (dacă carnavalul nu se va anula).

Să nu uităm un lucru: *Lo col iom Purim - nu în fiecare zi este Purim.*

**Purim Sameah!**

Articolul a apărut în revista Baabel, martie 2020

# Roș HaȘana - Anul nou evreiesc ראש השנה [anul 5780]



Roș HaȘana cade în primele două zile ale lunii Tișrei, care este prima lună a calendarului evreiesc actual, fiind echivalentă cu luna Septembrie și, câteodată, cu o parte din luna Octombrie. În tradiția evreiască, după cum apare în Mișna, tractatul Roș HaȘana, sunt patru ani noi în perioade diferite a anului, unul pentru ani, unul pentru plante, unul pentru regi și sărbători și unul pentru animale și donații. Sărbătoarea ține două zile, care sunt zile de judecare a omului și în care i se scrie destinul pentru anul care vine. Semnătura pe această decizie se va pune de Yom Kipur, adică după zece zile, în care are timp să revină de pe drumul greșit pe care merge, să se pocăiască prin rugăciuni și cereri de iertare. Din cauza asta aceste zile sunt așa de importante și se spun în ele rugăciuni de iertare care se numesc "Selihot" סליחות care încep încă înainte de Roș HaȘana. În tradiția evreiască prima zi este și ziua încoronării Lui Hakadoș Baruch Hu ca Regele omenirii. În afară de asta este și Anul Nou, adică prima zi a anului. Cea mai importantă mițva a sărbătorii este audiția suflatului în Șofar (despre șofar în termeni). După regulile calendarului evreiesc, prima zi de Roș HaȘana nu poate cădea duminică, miercuri sau vineri, după regula care se numește "La Adu roș" לא אדו ראש.

## Numele sărbătorii

În Tanach se numește "Iom Trua" יום תרועה (Deuteronom 29:1), adică zi de sunet de șofar și "zichron trua" זכרון תרועה (Levitic 23:24), adică amintire de sunet de șofar. Numele de Roș HaȘana nu apare deloc în Tora, ci mult mai târziu, în cărțile înțelepților Hazal. În rugăciunile de Roș HaȘana sărbătoarea se numește "Iom HaZichron", adică ziua de reamintire, de aducere în memorie. Mai sunt și alte nume ca "Iom HaDin", ziua judecării, care este și numele de Roș HaȘana și de Iom Kipur. Aceste două zile și cele zece zile dintre ele se mai numesc "Yamim Noraim", adică zile decizive, de judecată. Încă un nume este "Kese" כסה, care înseamnă lună, și era denumirea de Roș Hodeș, pentru ca mai târziu să rămână numai unul dintre numele acestei sărbători, care este Roș Hodeș, prima zi a lunii Tișrei.

## Sursa acestei sărbători o găsim în Tora

"Domnul a vorbit lui Moise și a zis: Vorbește tuturor Bnei Israel și spune-le: în luna a șaptea, în cea dintâi zi a lunii, veți avea o zi de Șabat (odihnă), de reamintire de sunet (de șofar), o adunare (sau chemare) sfântă. Nu veți face nici o muncă și veți aduce jertfe Domnului." (Levitic 23:23-25).

"În luna a șaptea, în cea dintâi zi a lunii, veți avea o adunare (sau o chemare) sfântă, o zi de sunet de șofar. Să aduceți, pentru ardere, ofrande cu un miros plăcut." (Numeri 29:3).

Este interesant că, din cele cinci sărbători descrise în pericopa Pinhas (Numeri 29), în patru din ele repetăm în rugăciunea de Șmone Esre pe care o spunem de acea sărbătoare, exact numele scris în Tora și numai de Roș HaȘana numele este diferit. Singura mițva care apare în Tora este "sunatul de șofar". Dar noi știm din rugăciune că

Roș HaȘana, la fel ca și Iom Kipur, este o zi de iertare, rugăciune, pocăință, ispășire. După tradiție, Roș HaȘana este prima zi din cele zece zile de căință "Teșuva" תשובה. Este o perioadă de căință și iertare și rugăciunile de Roș HaȘana includ conținutul acestei zile.

Toate schimbările și adaptările acestea au fost făcute de Hazal, care, în primul rând a lungit sărbătoarea de la o zi, după cum este scris în Tora, la două zile, în toată lumea, inclusiv Israel. Spre deosebire de toate sărbătorile care în Israel țin o zi și în Diaspora două zile, Roș HaȘana este singura care ține două zile peste tot. Asta s-a întâmplat după trecerea la un calendar fix unic. Până atunci, fiecare așezare stabilea luna după observare. În momentul în care s-a trecut la calendarul fix, era nevoie să se asigure că toți știu când este Roș HaȘana, așa că au stabilit două zile și în Eretz Israel.

### Care sunt caracteristicile sărbătorii ?

- Ziua aceasta se numește încă din Tora "Iom Tov" יום טוב, adică "**zi de sărbătoare**"
- De zilele astea **nu se lucrează**. În prima zi este interzis din Tora, iar a doua zi este interzis de la Hazal, **înțelepți** דרובנן.
- **Ziua încoronării lui HAȘEM** ca unic Dumnezeu al lumii. În onoarea acestui eveniment ne îmbrăcăm în haine de sărbătoare și suflăm în trompete (șofar).
- **Zi de judecată pentru toți oamenii**. După tradiție, Roș HaȘana este o zi în care se hotărăște soarta fiecărui om, după faptele lui din anul care a trecut și în consecință soarta de anul viitor. În Talmud, tractatul Roș HaȘana 16:b scrie: "A spus Rabi Yohanan: trei cărți se deschid de Roș HaȘana, unul pentru răi absoluți, unul pentru buni (Tadik צדיק) absoluți, unul pentru mediocri. Bunii absoluți scriu și se semnează pe loc pentru viață, răii absoluți scriu și se semnează pe loc pentru moarte, iar cei mediocri (din mijloc) rămân și „se clatină” de Roș HaȘana până în Iom Kipur, când cei care au câștigat judecata se înscriu la viață, iar cei care au pierdut se înscriu la moarte."
- **Prima zi a anului**. În Tora anul începe de luna Nisan care este luna primăverii, luna ieșirii evreilor din Egipt. Numai în Mișna și în celelalte cărți a lui Hazal a apărut termenul de Roș HaȘana, adică începutul anului din luna Tișrei.
- **Șofar**. În Tora sărbătoarea este numită după suflarea și auzirea șofarului. Sunt multe explicații despre ce simbolizează suflarea în șofar. Dar să fim atenți, mițva nu este suflatul ci auzitul. Trebuie să fim la sinagogă să auzim. Să nu uităm că se suflă în șofar în fiecare dimineață în luna dinainte de Roș HaȘana, luna Elul, când se spun rugăciunile de Slihot (iertare), în cele zece zile între Roș HaȘana și Iom Kipur și de Iom Kipur.

### Tradiții și ritualuri

Fiind vorba despre multe ritualuri vom aminti doar câteva:

- **Se adaugă rugăciuni** speciale celor obișnuite, printre care multe poezii religioase numite Piyutim. Printre cele mai importante rugăciuni se numără Avinu Malchenu מלכנו אבינו și Netane Tokef, נתנה תוקף, acesta fiind rostite numai de așkenazi.
- **Dezlegarea legămintelor** התרת נדרים. În ajun de Roș HaȘana există un ritual de dezlegare de legămintele făcute pe parcursul anului.
- **Taşlich** תשליך. În prima zi de sărbătoare (sau în a doua zi, dacă prima cade de Șabat) după masă participanții merg la o sursă de apă, unde se spune o rugăciune ca să fie absolviți de păcate, acestea fiind aruncate în apă.
- Masă festivă în ajun de sărbătoare.

---

# Roş Haşana: Taşlih תשליח [anul 5783]



Taşlih este o ceremonie de rugăciune pentru Roş Haşana în cadrul căreia cei care se roagă își aruncă într-un mod simbolic păcatele într-o sursă de apă. Rugăciunea este făcută lângă sursa de apă și nu în sinagogă, unde se țin de obicei rugăciunile. Originea acestei ceremonii este în Aşkenaz (Germania ori Franța) în sec. 15. Se bazează probabil pe versetul „Vei arunca toate păcatele noastre în adâncurile mării” (Mica 7:19).

Până spre sfârșitul sec. 14 această tradiție nu este amintită nicăieri: nu de comentarii și înțelepții din perioada aceea, numiți în ebraică *rişonim* „primii” ראשונים și nu în toată literatura vastă de atunci, cum ar fi Şulhan Aruch și nici măcar în cartea de Zohar. Există o ceremonie asemănătoare în perioada de Gheonim (sec. 9-10), pe care ne-o amintește Raşi, când se desfășurau asemenea ceremonii cu câteva zile înainte de Roş Haşana. Însă mulți cercetători cred că originea tradiției vine de la un obicei asemănător printre creștinii din orașul german Köln.

În secolele 16-17 obiceiul a fost adoptat de majoritatea comunităților Sefarad din lume. Răspândirea acestui obicei printre comunitățile sefarade s-a petrecut datorită marelui înțelept, cabalist din Țfat, Haiim Vital.

## Desfășurarea ceremoniei

În prima zi de Roş Haşana (dacă cade de Şabat atunci în a doua zi), se merge la mare sau la o altă sursă de apă care curge, mai bine cu pești, și ne rugăm o rugăciune specială care se numește Taşlih, care înseamnă „aruncă”. Dacă nu este o sursă de apă, se poate aranja o groapă cu apă sau orice altfel de rezervă cu apă, chiar și în curtea sinagogii. Rugăciunea se face după amiază, după terminarea rugăciunii de Minha, dar înainte de căderea întunericului.

În această rugăciune noi ne îndurăm să putem arunca toate păcatele pe care le-am acumulat în anul care a trecut ca să ne lepădăm de ele.

Există câteva variante de text de rugăciune însă cea mai frecventă între Aşkenazi este compusă din două părți: prima este din Mica 7:18-20, iar a doua este Psalmi 33. Partea principală a rugăciunii se aude așa:

„Cine este Dumnezeu ca tine, care ierți nelegiuirea și treci peste fărădelegea rămășiței moștenirii tale? Mânia ta nu ține pentru totdeauna, căci îți găsești plăcerea în iubirea loială (*hesed*). Ne vei arăta din nou îndurare; vei învinge nelegiuirile noastre; vei arunca toate păcatele lor în adâncurile mării. Vei arăta fidelitate față de Iacov și iubire loială față de Avraham, așa cum le-ai jurat strămoșilor noștri în zilele de odinioară”.

נתינו ותשליח במצלות ים ועבר על-פשע לשארית נולתו לא-החזיק לעד אפו כי-חפץ חסד הוא. / ישוב ירחמנו יכבש עומי-אל כמוך נשא עו כל-חטאותם. / תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר-נשבעת לאבותינו מימי קדם.

Când se ajunge la versetul כל-חטאותם ים במצלות ים ותשליח במצלות ים „vei arunca toate păcatele lor în adâncurile mării” fiecare își scutură haina și buzunarele ca un simbol de debarasare de păcate și un semn că vrem să începem de acum o viață

demnă și pură.

Această profeție este una la mult timp după profetul Mica, spusă de exilații din Babilon ca o profeție de consolare și eliberare. Ea a fost adăugată la cartea lui Mica mult după el.

După aceea se citește psalmul 33.

Ritualul impresionant de Tašlih este încă un apogeu al zilelor de *tešuva* „căință” תשובה, după ce turma de sfinți care au trecut în fața judecătorului întregului pământ ca niște condamnați la moarte, se adună în grupuri pe malul apei, șoptesc cele 13 *midot*, sperând că vor avea parte de *tešuva* și de bunătatea și îndurarea Creatorului.

---

## Roș Hodeș și „înnoirea lunii” [anul 5779]



Este prima zi a fiecărei luni evreiești (anul acesta fiind unul bisect, numărul lunilor este de treisprezece), când luna se reînnoiește și începe să crească din nou. Această zi este o sărbătoare rămasă cu doar o parte din ritualurile care însoțeau încă din vremi străvechi marile și importantele prilejuri festive, dar se păstrează, totuși, tradiția de a o menține ca zi nelucrătoare. Mulți postesc cu o zi înaintea sărbătorii despre care vorbim, care mai are și denumirea de „Iom Kipur Katan” („Micul Iom Kipur”).

După cum știm, există luni care au 29 de zile și luni care au 30 de zile. Când o lună are 30 de zile, ultima zi a lunii se adaugă la Roș Hodeș și ambele zile devin zile de sărbătoare, chiar dacă e vorba de ultima zi a lunii. Pe vremea când Templul exista, în ziua despre care vorbim un Bet Din (tribunal religios) special îi „interoga” pe cei doi martori care au văzut „nașterea” lunii, pentru a vedea dacă sunt persoane de încredere, după care, verdictul fiind, de fiecare dată, doar pozitiv, anunțau luna nouă. În ziua aceea se desfășurau diverse festivități și era mare veselie în Templu. Mițvaua aceasta datează încă din antichitate, fiind descrisă în Tora (Exodul 12:1-2). Hazal i-au dat acesteia o importanță tot mai mare, devenind baza stabilirii calendarului și a sărbătorilor.

Apoi, încetul cu încetul, locul obiceiului a fost preluat în totalitate de calendarul bazat pe calcule precise. Conform tradiției, cel care a introdus acest sistem, în anul 356 e.n., este marele înțelept Hilel beRabi Yehuda, unul dintre elevii lui Rabi Iehuda Hanasi, acesta numărându-se printre primii amoraim (înțelepți din sec 3-5 e.n. care apar în Talmud).

Rabi Iehuda Hehasid (Germania, sec.12) a lăsat în testamentul lui obligația ca în ziua aceasta nimeni să nu se tundă și să nu-și taie unghiile. Acest obicei este păstrat numai de așkenazimi, nu și de sefaradim.

În vremurile antice, de Roș Hodeș nu se lucra, după cum putem afla din 1Samuel 20:19. Încetul cu încetul, obiceiul acesta a fost abandonat. Noi mai citim în Talmud Yerușalmi, tractatul Pesahim, cât și în alte părți, că Roș Hodeș a

devenit o sărbătoare prin excelență a femeilor, care aveau în această zi obiceiul de nu a munci, interdicție vizând în special munci casnice. Există multe explicații cu privire la această tradiție, dar noi nu ne vom ocupa de data asta de ele.

De Roș Hodeș se adaugă câteva fragmente la rugăciune, în special la Amida și la Birkat Hamazon. După ce citim din Tora se spune Hallel (scurt) și de Șabat se scot două Tora și din cea de-a doua se citește Maftir din pericopa Pinhas. Haftara este din Isaia 66. Dacă Roș Hodeș cade Duminică, adică a doua zi, atunci de Șabat se citește hafataraua "Mahar hodeș" (1Samuel, 20).